

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “ทัศนะของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อปัจจัยเสี่ยงในการหลบหนีของผู้ต้องขังระหว่างควบคุมไป-กลับ ศาลและเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณี เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร” ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการหลบหนีของผู้ต้องขังมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎี
 - 1.1 ทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free will theory)
 - 1.2 ทฤษฎีการเลือก (Choice theory)
 - 1.3 ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine activities theory)
2. การบริหารความมั่นคงเรือนจำ
3. แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อการหลบหนีของผู้ต้องขัง
4. การควบคุมผู้ต้องขังไป-กลับศาลและเรือนจำ
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดทฤษฎี

ทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free will theory)

ทฤษฎีนี้มองว่ามนุษย์โดยธรรมชาติมีเหตุผล (rational) ในขณะเดียวกันเป็นพวกเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง หรือยึดหลักสิทธิประโยชน์ (utilitarian) และเป็นคนนิยมแสวงหาความสุข หรือยึดมั่นในเรื่องสุขนิยม (hedonistic) ดังนั้นในการที่มนุษย์มีเหตุผล จึงมีเจตจำนงอิสระ (free will) มนุษย์สามารถตัดสินใจที่จะเลือกทำหรือไม่ทำก็ได้ มนุษย์จะมีพฤติกรรมใดก็ขึ้นอยู่กับการชั่งน้ำหนักระหว่างความสุขหรือประโยชน์ที่จะได้รับกับความทุกข์ หรือผลที่ตามมาจากการกระทำผิดคือโทษ เมื่อชั่งน้ำหนักดูจุดคุ้มทุนแล้ว ถ้าความเจ็บปวด (โทษ) มีมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ มนุษย์จะใช้เจตจำนงอิสระตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำ โดยใช้อาศัยหลักมนุษย์ทุกคนแสวงหาความสุข หลีกเลี่ยงความเจ็บปวด (seek pleasure, avoid pain)

เมื่อชั่งน้ำหนักแล้ว ถ้าเลือกที่จะทำ ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ไม่ว่าผลที่จะเกิดจากการกระทำคืออะไร ต้องยอมรับโดยไม่ต้องวิงวอนขอความเมตตา และวิธีการหยุดยั้งให้การชั่งน้ำหนักแล้วให้ผลทางเจ็บปวดมากกว่า เราจึงโทษที่เหมาะสมกับการกระทำผิดที่ได้ทำลงไป (let the punishment fit the crime)

ทฤษฎีการเลือก (Choice theory)

ทฤษฎีการเลือกมองว่าการละเมิดกฎหมายของคน เช่น ขโมยของ ขายยาเสพติด หรือยาพวักตีกัน เกิดจากเหตุผลส่วนตัวหลายเหตุผล รวมถึงความอยาก การแก้แค้น ความต้องการ ความโกรธ ความหึงหวง ความคับแค้น ความทิวฐิ เป็นต้น แต่เมื่อเหตุผลส่วนตัว ได้มีการชั่งน้ำหนักระหว่างการทำที่ได้มาซึ่งผลประโยชน์ และผลที่ตามมาจากการประกอบอาชญากรรม คือ บทลงโทษต่าง ๆ แนวคิดของทฤษฎีการเลือกหรือทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational choice theory) ได้แตกแขนงจากแนวคิดของสำนักดั้งเดิมคือทฤษฎีเจตจำนงอิสระนั่นเอง ทฤษฎีการเลือกมองว่า อาชญากรเป็นคนมีเหตุผลในการตัดสินใจ ได้ใช้เหตุผลชั่งน้ำหนักของการกระทำแล้ว พฤติกรรมสามารถควบคุมหรือยับยั้งได้ถ้าอาชญากรกลัวการถูกลงโทษ

แนวความคิดของ ซีซาร์ เบกกาเรีย (Cesare Beccaria) ให้นิยามของคนว่า เป็นผู้ที่ยึดหลักสิทธิผลประโยชน์ เป็นคนที่เห็นแก่ตัว และมองตัวเองเป็นหลัก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการลงโทษมาเป็นตัวสกัดให้เกิดความกลัวต่อความผิดที่คิดจะทำ ในขณะที่ทฤษฎีการเลือกมองว่า คนจะละเมิดกฎหมายเมื่อได้ตัดสินใจเสี่ยง เมื่อทบทวนแล้วทั้งด้านปัจจัยส่วนบุคคล (ความต้องการเงิน แก้แค้นความตื่นเต้น และความสนุกสนาน) และปัจจัยด้านสถานการณ์ (เป้าหมายที่ต้องการได้รับการป้องกันเพียงพอจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือไม่) ดังนั้นก่อนที่จะเลือกทำผิด อาชญากรผู้ใช้เหตุผล (reasoning criminal) ได้ประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดด้วยความพิจารณาไตร่ตรองแล้ว และคาดคะเนถึงโทษสถานหนักที่จะได้รับ โดยใช้ค่านิยมของอาชญากรเรื่อง “กล้าได้ กล้าเสีย” เมื่อได้ทบทวนด้วยเหตุผลต่าง ๆ แล้วเขาจะตัดสินใจที่จะประกอบอาชญากรรมตามประเภทที่ต้องการ ได้มีการชั่งน้ำหนักการกระทำและผลที่จะเกิดขึ้น การชั่งน้ำหนักดังกล่าว อาชญากรอาจเลิกล้มที่จะคิดทำผิดก็ได้ ถ้าผล (ถ้าถูกจับได้) การลงโทษจะรุนแรงพิจารณาแล้วได้ไม่คุ้มเสียนั่นเอง เช่น อาชญากรอาจเลิกความคิดที่จะบุกเข้าไปโจรกรรมทรัพย์สินของคนในหมู่บ้าน เพราะไปสังเกตแล้วเห็นว่ามียอดสายตรวจของตำรวจตรวจอยู่ตลอดเวลาอาชญากรจึงย้ายไปที่นอกอาชญากรรมที่อื่นแทน (crime displacement)

การเรียนรู้ (Learning) และประสบการณ์ ((experience) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทฤษฎีการเลือก Akers (1990, อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2547) อาชญากรอาชีพ (career criminal) รู้จักข้อจำกัดของตนเองรู้ว่าเมื่อไรควรหยุด เมื่อไรควรเสี่ยง และอาชญากรที่มีประสบการณ์ อาจจะไม่เลือกอาชีพอาชญากร เมื่อเขาเกิดความเชื่อว่าการเสี่ยงในการประกอบอาชญากรรมมีมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ บุคลิกภาพและวิถีชีวิต (Lifestyle) ของอาชญากรมีผลต่อการควบคุมตัวเองอย่างยิ่ง เช่น อาชญากรเลือกจะประกอบอาชญากรรมมากกว่าปฏิบัติตัวตามแนวทางของสังคม เพราะเป็นวิถีชีวิตของเขา

โครงสร้างของอาชญากรรมตามแนวคิดทฤษฎีการเลือกในการตัดสินใจจะประกอบอาชญากรรมนั้น จะมีองค์ประกอบดังนี้

1. จะประกอบอาชญากรรมที่ไหน
2. ลักษณะของเป้าหมายเป็นอย่างไร
3. หนทางที่จะทำให้การประกอบอาชญากรรมสำเร็จ

จากโครงสร้างดังกล่าว ทฤษฎีการเลือกได้ขยายความโครงสร้างแต่ละข้อในความหมายดังต่อไปนี้

1. การเลือกสถานที่ก่ออาชญากรรม (choosing the place of crime) อาชญากรจะเลือกสถานที่ เพราะเขาต้องรู้ว่าสถานที่นั้น เมื่อเขาประกอบอาชญากรรมแล้วเขาจะหนีพ้นการจับกุมของตำรวจได้ ยกตัวอย่างเช่น เด็กชายยาบ้าขายในละแวกบ้านของตน เพราะถ้ามีสายตรวจเข้ามา เพื่อน ๆ ของเด็กจะเตือนเด็กได้ว่าอันตรายกำลังมาถึง

2. การเลือกเป้าหมาย (choosing target) เลือกเป้าหมายเพราะอาชญากรต้องการทำงานของตัวเองให้สำเร็จคือ การเลือกในสิ่งที่ต้องการนั่นเอง เช่น อาชญากรต้องการขโมยของในบ้าน อาจแกล้งไปกดกริ่งประตูเพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีใครอยู่บ้าน จึงจะบุกเข้าไปขโมยของ แต่ถ้ามีคนมาเปิดประตูอาจจะแกล้งถามหาคนแล้ว

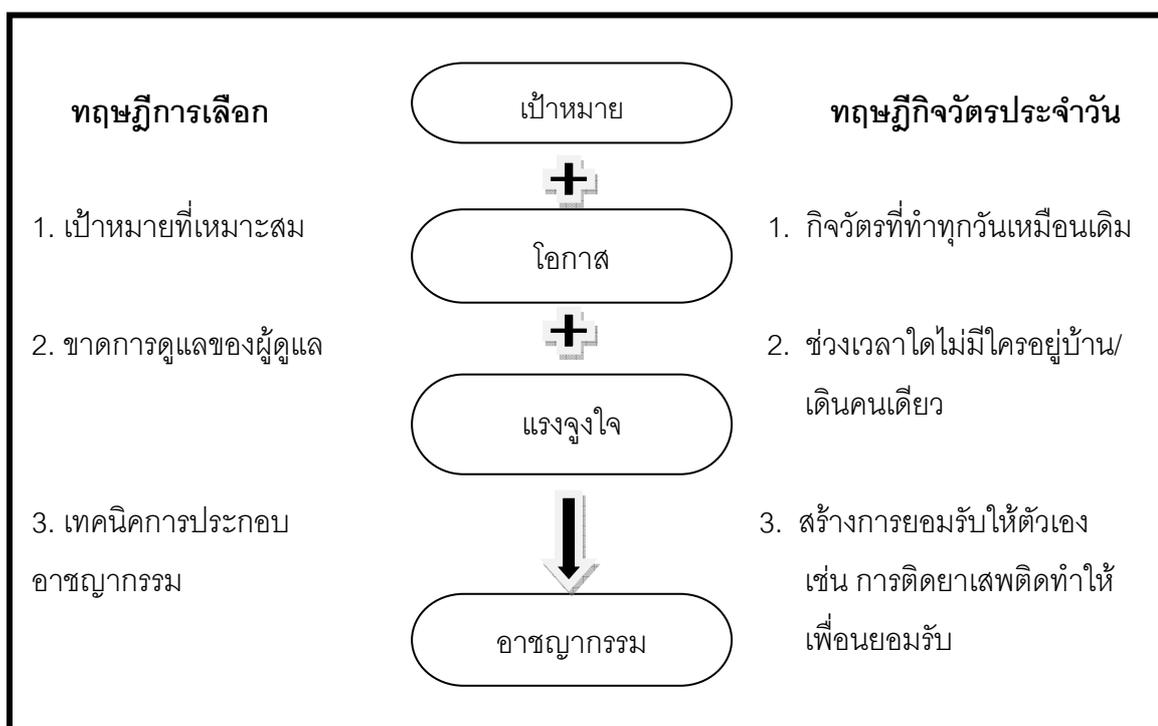
เทคนิคช่วยให้หลุดรอดจากการถูกจับกุมได้ เช่น คนที่ใช้ยาเสพติดรู้ว่าตำรวจมักตรวจรอยเข็มฉีดยาจึงหาวิธีการอื่นซึ่งเรียนรู้จากพวกที่ติดยาเสพติดด้วยกันว่าถ้าใช้วิธีแล้ว เช่น เผลอแล้วสูดดม จะหลุดรอดจากการถูกจับได้

ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine activities theory)

ทฤษฎีกิจวัตรประจำวันเปรียบเสมือนทฤษฎีที่ตอบรับกันกับทฤษฎีการเลือก ทั้งสองทฤษฎี เสนอแนวคิดที่ว่า สถิติอาชญากรรมเป็นผลผลิตของโอกาสอาชญากรรม ได้เสนอว่า ถ้ามีการเพิ่มคนดูแล (guardian) มากขึ้น จะลดเป้าประสงค์หรือเป้าหมายในการก่ออาชญากรรมได้ ในขณะที่เดียวกันจะลดสถิติของผู้กระทำผิดลงด้วย ในทางกลับกันถ้าลดจำนวนดูแล สถิติอาชญากรรมจะสูงขึ้น ทฤษฎีกิจวัตรประจำวันเสนอแนวคิดที่ว่า การมีกิจกรรมประจำวันของคนเราทำอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่เช้าออกจากบ้าน ไปทำงาน/โรงเรียนจนกลับถึงบ้าน ทุกวันธรรมดาจะปฏิบัติเช่นนี้ตลอด วันหยุดสุดสัปดาห์จะมีกิจวัตรประจำวันเช่นเดียวกันทุกวันหยุด เช่น 10 นาฬิกาไปตลาด 12 นาฬิกาออกไปนอกบ้านไปไหนก็ตาม อาทิ ดูภาพยนตร์ บ้านเพื่อน กลับบ้านประมาณ 22 นาฬิกาอย่างช้า ทำเช่นนี้เหมือนกันในรอบสัปดาห์ไม่เปลี่ยน ทำให้ตัวอาชญากรสังเกตได้และวางแผนได้ว่า คนคนนี้จะทำอย่างไรต่อไปนี้ (สุดสงวน สุธีสร, 2547, น. 62-64)

แผนภูมิที่ 2.1

ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีการเลือกและทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน

การบริหารความมั่นคงเรือนจำ

มาตรการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการบริหารความมั่นคงเรือนจำ ที่สำคัญอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การจัดระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
2. การเก็บรักษาและตรวจตราอุปกรณ์เครื่องมือเพื่อความมั่นคง
3. การตรวจอาคารสถานที่และสิ่งของต้องห้าม
4. การตรวจการอยู่เวรและการจัดระบบการอยู่เวรยาม
5. การตรวจนับผู้ต้องขัง
6. การวางมาตรการควบคุมและป้องกันเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน
7. มาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังกึ่งนอก
8. การควบคุมการเยี่ยมและการติดต่อจากบุคคลภายนอก

การจัดระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการในการทำความรู้จักผู้ต้องขังเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล ทั้งนี้โดยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเริ่มตั้งแต่วาระแรกที่ผู้ต้องขังถูกส่งเข้ามาในเรือนจำและทัณฑสถาน และจะผ่านการตรวจสอบวิเคราะห์ปฏิบัติ พฤติกรรม ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ เพื่อที่ทางฝ่ายเรือนจำ/ทัณฑสถานจะนำไปใช้ในการวางแผนปฏิบัติด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการศึกษาอบรม การฝึกวิชาชีพ และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ ตลอดจนการจัดการควบคุมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้ต้องขังแต่ละคน ซึ่งมีความต้องการแตกต่างกัน เช่น ผู้ต้องขังที่มีประวัติการหลบหนีหรือมีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ ก็จำเป็นจะต้องได้รับการควบคุมโดยเข้มแข็ง

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ ทั้งนี้เพราะการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะทำให้เจ้าพนักงานรู้จักพื้นเพผู้ต้องขังแต่ละคนและแยกการควบคุมผู้ต้องขังบางประเภท เช่น ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงหรือมีสันดานเป็นผู้ร้ายให้เหมาะสม พร้อมทั้งมีการดูแลควบคุมโดยเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นพิเศษ อันจะเป็นการตัดช่องโอกาสในการหลบหนีให้น้อยลง

สำหรับในประเทศไทย เรือนจำส่วนใหญ่ยังมิได้มีการดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่สมบูรณ์ คงมีแต่การแยกขังผู้ต้องขังไว้ตามกฎกระทรวง ข้อ 40 ภายใต้บังคับมาตรา 11

วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ที่ให้แบ่งผู้ต้องขังออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิง ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดฐานประทุษร้ายต่อทรัพย์ผู้ต้องขังที่ศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดฐานประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย ผู้ต้องขังที่ต้องโทษฐานกระทำผิดอนาจาร และผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกอื่น ๆ ซึ่งความจริงแล้วการแยกขังเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเท่านั้น ดังนั้นแม้จะมีการแยกผู้ต้องขังหญิงออกจากผู้ต้องขังชาย หรือผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่แล้ว ในแต่ละเรือนจำก็จะต้องมีการดำเนินการในการทำความรู้จักต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล และแยกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลอีกด้วย อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการฝึกอบรมและการควบคุมป้องกันการหลบหนี

การเก็บรักษาและการตรวจตราอุปกรณ์เครื่องมือความมั่นคง

การเก็บรักษาอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้ในการควบคุมผู้ต้องขัง เช่น กุญแจเครื่องมือในการฝึกวิชาชีพ เครื่องพันธนาการหรืออาวุธปืน นับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ ตลอดจนการป้องกันหลบหนีของผู้ต้องขังเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากอุปกรณ์หรือเครื่องมือเหล่านี้ตกไปอยู่ในมือของผู้ต้องขังเมื่อใดแล้ว ก็นับว่าเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของเรือนจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น เรือนจำทุกเรือนจำจึงจำเป็นต้องมีระบบการควบคุมการเก็บรักษาอุปกรณ์เหล่านี้เป็นอย่างดี เพื่อป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง ดังมีกรณีเกิดขึ้นที่เรือนจำกลางเชียงใหม่ปี 2526 ในวันหยุดราชการผู้ต้องขังขโมยกุญแจห้องวัสดุของเรือนจำ แล้วนำไปไขเอาบันไดยาวมาพาดกำแพงเรือนจำหนีไปได้ นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ผู้ต้องขังขโมยใบเลื่อยตัดเหล็กที่ใช้ในโรงงานฝึกวิชาชีพแล้วนำไปตัดลูกกรงหนีไปจากเรือนจำได้ เช่น เรือนจำจังหวัดสมุทรสงคราม ปี 2528

หลักในการจัดเก็บสิ่งของอุปกรณ์เกี่ยวกับความมั่นคงเหล่านี้ นั้น จะต้องจัดเก็บให้สะดวกต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบที่จะเรียกใช้ได้ง่าย แต่ยากลำบากต่อผู้ต้องขังที่จะเข้าถึง ตลอดจนมีระบบการตรวจตราที่สามารถตรวจสอบได้ง่ายว่าอุปกรณ์ชิ้นใดหายไปบ้าง เช่น การจัดเก็บเครื่องมืออุปกรณ์ในการฝึกวิชาชีพนั้นจะต้องจัดให้มีศูนย์ควบคุมและจัดเก็บเครื่องมือ ไว้เป็นส่วนแลเป็นระเบียบ มีทะเบียนการใช้การจัดเก็บรักษาโดยมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยเฉพาะ ทั้งนี้อาจทำเป็นตู้กระจกหรือแผงที่มีรูปของอุปกรณ์ชนิดนั้นอยู่ หากอุปกรณ์ชนิดนั้นไม่ได้อยู่กับที่ แขนง จะเห็นได้ทันที เป็นต้น

การตรวจอาคารสถานที่และสิ่งของต้องห้าม

ระบบควบคุมของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ที่ดีนั้นจะต้องการตรวจตราความพร้อมเพรียง และความมั่นคงแข็งแรงของอาคารสถานที่ ตลอดจนตรวจตราสิ่งของต้องห้ามและอุปกรณ์ในการหลบหนีต่าง ๆ อยู่เสมอ อันจะเป็นผลในการลดโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขัง การตรวจตราอาคารสถานที่ ได้แก่ การตรวจเรือนขัง เรือนนอน โรงงานฝึกวิชาชีพ โรงครัว เรือนพยาบาล และบริเวณทั่ว ๆ ไปของเรือนจำ และทัณฑสถาน การตรวจเรือนนอนและห้องขังนั้น ควรจะกระทำทุกวันก่อนนำผู้ต้องขังเข้าและหลังจากนำผู้ต้องขังออก เพื่อดูความเรียบร้อยเกี่ยวกับความมั่นคงแข็งแรงของสถานที่และตรวจดูสิ่งของต้องห้ามที่อาจจะมีการซุกซ่อนได้ สำหรับการตรวจอาคารสถานที่อื่น ๆ นั้นอาจตรวจตราประจำวันหรือตรวจเป็นครั้งคราว หรือตรวจแบบจุดจุ่มเพื่อมิให้ผู้ต้องขังรู้ตัวก็ได้การตรวจบริเวณทั่ว ๆ ไปนั้น ควรตรวจในตอนเช้าก่อนนำผู้ต้องขังลง เพราะอาจมีการขวางสิ่งของต้องห้ามก้ำกั้วเข้ามาในเวลากลางคืน แล้วมีการนัดแนะให้ผู้ต้องขังไปเก็บ ณ จุดต่าง ๆ

สำหรับการตรวจสิ่งของต้องห้าม เช่นสุรา เครื่องเล่นการพนัน ยาเสพติด เงินและอุปกรณ์การหลบหนีนั้น นอกจากจะตรวจตราอาคารสถานที่แล้ว อาจตรวจค้นจากตัวผู้ต้องขังซึ่งเข้าใหม่หรือกลับจากศาล หรือออกไปทำงานภายนอกเรือนจำมา หรืออาจจะทำการตรวจค้นจากสิ่งของที่ถูกนำเข้ามาหรือสิ่งออกจากเรือนจำ เช่น สิ่งของที่ญาตินำมาฝากให้ผู้ต้องขังหรือจดหมายที่นำเข้ามา หรือส่งออกจากเรือนจำ นอกจากนี้ยังอาจทำการตรวจค้นยานพาหนะที่เข้าออกภายในเรือนจำ เช่น รถที่บรรทุกวัตถุติดเข้ามาในเรือนจำ หรือรถขนขยะออกนอกเรือนจำ เป็นต้น

การดำเนินการดังกล่าวโดยเคร่งครัดจะช่วยในเรื่องควบคุมการนำสิ่งของต้องห้ามเข้าเรือนจำ หรือป้องกันการนัดแนะกับบุคคลภายนอกจากผู้ต้องขังในเรือนจำ นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันการทำลายความมั่นคงแข็งแรงของอาคารสถานที่ เพื่อเตรียมไว้สำหรับการหลบหนีด้วย ดังนั้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการตัดโอกาสในการหลบหนีได้อีกทางหนึ่ง

การตรวจตราการอยู่เวรยามและการจัดระบบการอยู่เวรยาม

ระบบการอยู่เวรยามของเรือนจำเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการรักษาความมั่นคงปลอดภัย และการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง จนกล่าวได้ว่าการอยู่เวรยามนั้นเป็นของคู่กันกับเรือนจำ เรือนจำที่มีระดับความมั่นคงแข็งแรงระดับสูงก็ว่าได้ การอยู่เวรยามจะทำให้พนักงานสามารถเฝ้าดู

การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นภายในเรือนจำ ณ จุดต่าง ๆ เช่น บริเวณเรือนนอน แนวเขตกำแพง ประตู เขตแดนโรงเลี้ยงหรือบริเวณต่าง ๆ ในเรือนจำ ซึ่งในเรือนจำทั่วไป จุดที่จำเป็นจะต้องวางเวรยาม ก็คือ บริเวณป้อมยาม ประตูเข้า-ออก เขตแนวกำแพง หอควบคุมตลอดจนในการควบคุม ผู้ต้องขังทำงานภายนอกเรือนจำ ก็จำเป็นจะต้องมีการอยู่เวรยามดูแล ควบคุมผู้ต้องขังเช่นกัน

การอยู่เวรยามนั้นนอกจากจะมีการอยู่ประจำที่ตามจุดต่าง ๆ ที่เป็นจุดที่สามารถเห็น ความเคลื่อนไหวในเขตต่าง ๆ ได้แล้ว ก็จำเป็นจะต้องมีการเดินเวรยามตามที่ต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งนี้ เพราะการอยู่เวรยามประจำจุดอาจมีจุดบอดในการเห็นความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังในบางจุดได้ ดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการเดินยามเพื่อให้สามารถเห็นความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังได้ทั่วถึง

นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ระบบการตรวจสอบจากผู้คุมที่อยู่ปฏิบัติ หน้าที่ ซึ่งอาจจะใช้การตีระฆังสัญญาณทุก 15 นาที หรือครึ่งชั่วโมง สำหรับยามในจุดต่าง ๆ ในเวลา กลางคืน เพื่อป้องกันการหลับยาม และสิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา ระดับสูงหรือการตรวจเวรยามของเจ้าพนักงานชั้นผู้ใหญ่ว่า เจ้าพนักงานได้มาปฏิบัติหน้าที่ตาม กำหนดหรือไม่ อยู่ในที่ที่กำหนดหรือไม่ หรือกำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่หรือไม่ การตรวจเวรยามของ เจ้าหน้าที่ชั้นใหญ่นับว่ามีความสำคัญมากสำหรับการอยู่เวรยามภายนอกเรือนจำ เพราะผู้คุมซึ่ง คุมผู้ต้องขังออกทำงานภายนอกมักจะอยู่นอกสายตาของเจ้าพนักงานอื่น ๆ และผู้คุมผู้ต้องขัง ทำงานแต่เพียงลำพัง กรณีการเกิดขึ้นเสมอ ๆ ที่ว่าผู้คุมจะปล่อยให้ผู้ต้องขังออกนอกทำงานแต่ เพียงลำดับส่วนตัวเองกลับไปทานข้าวที่บ้าน ซึ่งก็จะเป็นช่องทางให้เกิดการหลบหนีเกิดขึ้นได้

การตรวจนับผู้ต้องขัง

การตรวจนับผู้ต้องขังเป็นกิจกรรมอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการควบคุมและ การป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง ทั้งนี้เนื่องจากว่าในวันหนึ่ง ๆ ผู้ต้องขังซึ่งมีจำนวนนับเป็น ร้อย ๆ หรือพันคนจะสับเปลี่ยนหมุนเวียนทำกิจกรรมในที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น การทำธุรกิจส่วนตัว การกินอาหาร การออกกำลังกาย ออกไปทำงานภายนอกเรือนจำหรือไปศาล เข้าทำงานในโรงงาน หรือนอนป่วยอยู่เรือนพยาบาล ซึ่งหากมีการตรวจสอบอยู่อย่างสม่ำเสมอในวันหนึ่ง ๆ แล้วเมื่อมี การหลบหนีเกิดขึ้นก็จะสามารถล่วงรู้ได้ทันท่วงที และออกดำเนินการติดตามได้ทัน นอกจากนี้ การนับยอดยังเป็นหลักประกันผู้ต้องขังอยู่จริงโดยผลของการนับนั้น

การนับยอดผู้ต้องขังโดยปกติและแยกนับยอดเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อความสะดวกจากนั้นจึง นับมารวมกันเป็นยอดรวม การแยกนับเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ทำให้ทราบได้โดยรวดเร็วว่าในกลุ่มใดมี

ผู้ต้องขังขาดหายไปบ้าง ดังนั้นในกรณีที่มีผู้ต้องขังไปทำธุระนอกกลุ่ม จะต้องรายงานให้ผู้คุมยอดของกลุ่มนั้น ๆ ทราบเสมอ

การนับยอดจะต้องทำทุกวัน วันละหลาย ๆ ครั้งโดยเฉพาะภายหลังจากเสร็จกิจกรรมที่ผู้ต้องขังทำ เช่น ก่อนนำขึ้นเรือนนอนในเวลาเย็นหรือหลังจากนำออกจากห้องขังในเวลาเช้ามืดก่อนเข้าโรงงานฝึกวิชาชีพและหลังจากเสร็จจากงาน ก่อนออกทำงานภายนอกเรือนจำและหลังจากทำงานเสร็จแล้ว และก่อนส่งมอบหมายงานควบคุมรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

การวางมาตรการควบคุมและป้องกันเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน

เหตุฉุกเฉินต่าง ๆ เช่น อัคคีภัย วัตภัย สงคราม หรือภาวะการณ์ไม่สงบทางการเมือง หากเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ กล่าวคือ หากมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้น ผู้ต้องขังอาจจะฉวยโอกาสหลบหนีหรือแหกหักเรือนจำในขณะที่เกิดความโกลาหลวุ่นวายได้นอกจากนี้ผู้ต้องขังบางคนอาจวางแผนก่อให้เกิดอัคคีภัยขึ้นมา เพื่อหาช่องทางในการหลบหนีได้ ดังนั้นการเตรียมการในการที่จะจัดการหรือควบคุมสถานการณ์ เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นในเรือนจำจึงเป็นสิ่งจำเป็น เคยมีกรณีเกิดขึ้นที่เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา ปี 2526 ผู้ต้องขังโยนบุหรืลงในกองวัสดุข้างเรือนนอน เมื่อผู้ต้องขังขึ้นเรือนนอนหมดแล้วก็ปรากฏว่ามีไฟลุกไหม้เกิดขึ้นทำให้ผู้ต้องขังทั้งหมดพยายามพังฝาเรือนนอนออกมา แต่เจ้าหน้าที่เข้าควบคุมสถานการณ์ได้ทัน นอกจากนี้กรณีไฟไหม้ที่เกิดขึ้นข้างเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ปี 2526 และไฟอาจจะลุกลามมายังเรือนจำนั้น ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความกลัว และมีบางพวกเตรียมฉวยโอกาสแต่ทางการได้ควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ก่อน

เรือนจำต่าง ๆ จะต้องมีการเตรียมการซักซ้อมการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินให้ดี โดยจะต้องมีการวางแผนปฏิบัติไว้ล่วงหน้า และจะต้องมีการซักซ้อมความเข้าใจระหว่างเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อมิให้เกิดความหลงลืม และอาจจัดให้มีการซักซ้อมตามแผนปฏิบัติการ เมื่อมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นได้

มาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังนอกเรือนจำ

ความรับผิดชอบในการควบคุมผู้ต้องขังของเรือนจำนั้น มิได้มีอยู่ภายในขอบกำแพงสี่เหลี่ยมของเรือนจำเท่านั้น แต่มีกิจกรรมหลายอย่างภายใต้อำนาจตามกฎหมายที่เรือนจำจะต้องนำผู้ต้องขังออกมาภายนอกเรือนจำ และยังคงมีความรับผิดชอบควบคุมดูแลอยู่ กิจการ

ดังกล่าวได้แก่ การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำ การส่งนักโทษเด็ดขาดออกทำงาน สาธารณะนอกเรือนจำ การส่งผู้ต้องขังย้ายเรือนจำ การนำผู้ต้องขังป่วยหรือบาดเจ็บไปโรงพยาบาล และการส่งผู้ต้องขังไปทำความสะอาดบริเวณหน้าเรือนจำ เป็นต้น ทั้งนี้โดยในแต่ละวันจะมีผู้ต้องขังถูกส่งออกมาทำงานภายนอกหรือเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่การควบคุมผู้ต้องขังที่ออกมาภายนอกเรือนจำดังกล่าวไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกับการควบคุมผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ซึ่งมีเขตกำแพงและอาคารสถานที่ที่มั่นคงแข็งแรง อันเป็นผลให้มีการหลบหนีของผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำเป็นจำนวนมาก จากสถิติการหลบหนีของผู้ต้องขังในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา ระหว่าง พ.ศ. 2524-2534 มีผู้ต้องขังหลบหนีจากภายนอกทั้งสิ้น 1,652 คน จากจำนวนผู้ต้องขังหลบหนีทั้งหมด 2,197 คน หรือประมาณร้อยละ 75 ของจำนวนผู้หลบหนีทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ามาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังภายนอกหรือภายใน จำเป็นสิ่งจำเป็นและจะต้องได้รับการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อประสิทธิภาพในการควบคุมและป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง

มาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังภายนอกเรือนจำนั้น ได้มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งของกรมราชทัณฑ์ได้วางไว้มากมาย เพื่อกำหนดวิธีการในการควบคุมและหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังออกไปทำงานภายนอก ซึ่งโดยสรุปแล้วมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ๆ ที่แยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. การคัดเลือก การคัดเลือกและการอนุญาตให้ผู้ต้องขังออกไปภายนอกเรือนจำนั้น จะต้องกระทำอย่างละเอียดถี่ถ้วนและจะต้องมีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด เพราะความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในขั้นตอนของการคัดเลือก จะส่งผลให้มีการนำผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มที่จะหลบหนีได้ออกไปนอกเรือนจำ และทำให้โอกาสในการหลบหนีเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้ในกรณีที่เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการคัดเลือก หรืออนุมัติการออกนอกเรือนจำของผู้ต้องขัง พิจารณาเห็นว่าผู้ต้องขังคนใดไม่น่าไว้วางใจ โดยพฤติกรรมที่ผ่านมาหรือจากกระแสข่าวแวดล้อมที่สืบได้ ก็ไม่ควรให้ผู้ต้องขังนั้นออกนอกเรือนจำ หรือถ้าจำเป็นจะต้องกำชับให้มีการควบคุมอย่างเคร่งครัด

ข. การควบคุม จะต้องมีการจัดกำลังควบคุมอย่างพอเพียงตามหลักเกณฑ์ เช่นในกรณีจ่ายผู้ต้องขัง ออกทำงานภายนอกเรือนจำ โดยปกติทั่วไปจะต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ควบคุม 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 5 คน และในกรณีที่มีการใช้แรงงานรวมกลุ่มใช้เจ้าพนักงาน 2 คน ต่อผู้ต้องขัง 5 คน หรือในกรณีที่ผู้ต้องขังป่วยอยู่ ณ โรงพยาบาล ต้องมีผู้คุมอยู่ด้วยกันอย่างน้อย 1 คน เป็นต้น

นอกจากนี้ ในเรื่องกำหนดเวลาการนำตัวผู้ต้องขังออกและนำตัวผู้ต้องขังเข้าในเรือนจำก็ต้องปฏิบัติตามที่ได้มีระเบียบไว้ และผู้ต้องขังที่นำออกไปจะต้องแต่งกายตามที่กำหนดไว้เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเป็นจุดเด่นในขณะหลบหนี

การควบคุมการเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอก

การเยี่ยมของญาติผู้ต้องขังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการช่วยผ่อนคลายความวิตกกังวลของผู้ต้องขังลงได้ระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การมาเยี่ยมของญาตินั้นจะต้องผ่านการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อาจมีเพื่อนหรือญาติของผู้ต้องขังนำข่าวร้ายมาบอกให้ผู้ต้องขังทราบ ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความวิตกกังวลเพิ่มมากขึ้นอีก และอาจทำให้ผู้ต้องขังเกิดมูลเหตุจูงใจในการหลบหนีได้นอกจากนี้ยังอาจจะมีการส่งสิ่งของต้องห้ามเข้ามาให้ผู้ต้องขังหรือลักลอบส่งยาเสพติดเข้ามาจำหน่ายในเรือนจำด้วย ดังนั้น มาตรการในการตรวจตราและควบคุมการเยี่ยมญาติจึงจะต้องกระทำอย่างรัดกุมและจะต้องไม่เข้มงวดจนเกินไป เพราะจะก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจต่อญาติและผู้ต้องขังที่ได้มีเจตนาร้ายได้

การตรวจสอบจดหมายที่นำเข้าและส่งออก ก็เป็นอีกจุดหนึ่งที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างเข้มงวด เพื่อป้องกันการส่งข่าวร้ายให้ผู้ต้องขังหรือมีการนัดแนะในการทำสิ่งผิดกฎหมายหรือการพยายามหลบหนีในกรณีที่มีหนังสือจากภายนอกเข้ามาในเรือนจำ ก็ต้องมี การตรวจสอบเนื้อหาเช่นกัน เพราะผู้ต้องขังมักจะเลียนแบบการกระทำที่เกิดขึ้นในเรือนจำที่อื่น ๆ เช่น ในกรณีที่มีการหลบหนี หรือจี้ผู้คุม แหกหักเรือนจำ ก็มักจะทำกันเป็นแพ้นตามกันไป

ดังนั้นหากมีการควบคุมด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็นการลดช่องโอกาสในการหลบหนีอันเนื่องมาจากการช่วยเหลือของบุคคลภายนอกได้ทางหนึ่ง

สำหรับปัจจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบควบคุมในด้านต่าง ๆ การตรวจนับผู้ต้องขัง การจัดเวรยาม การจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ และการตรวจเวรยาม ก็นับว่ามีส่วนสำคัญเช่นกนเรือนจำ ไตหากมีระบบควบคุมที่ไม่ดีก็จะเป็นการเพิ่มโอกาสในการหลบหนีให้แก่ผู้ต้องขังอีก และปัจจัยสุดท้ายแต่เป็นปัจจัยในส่วนที่เจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาว่าเจ้าพนักงานของเรือนจำนั้นมีคุณภาพและประสิทธิภาพเพียงใด ในการทำหน้าที่ป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขังหากเจ้าพนักงานเรือนจำขาดประสิทธิภาพ ตามไม่ทันผู้ต้องขัง หรือเจ้าพนักงานทุจริตต่อหน้าที่ หรือประมาทเลินเล่อ ก็จะเป็นการเพิ่มโอกาสในการหลบหนีให้กับผู้ต้องขังได้

แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อการหลบหนีของผู้ต้องขัง

การหลบหนีของผู้ต้องขัง หมายถึง การที่ผู้ต้องขังจงใจที่จะทำให้ตนเองหลุดรอดไปจากการควบคุมของเจ้าพนักงานทั้งในเรือนจำหรือภายนอกเรือนจำ (กรมราชทัณฑ์, สำนักทัณฑวิทยา, ม.ป.ป., น. 1)

นักจิตวิทยา (2541, น. 23) กล่าวว่า เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในกาจัดการกับคนที่กระทำผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะหากสังคมไม่ได้จัดการกับการกระทำผิดก็เท่ากับว่าสังคมยอมรับการกระทำผิดดังกล่าว แต่การที่สังคมจัดการกับคนที่ทำผิดอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งสามารถสรุปวัตถุประสงค์การลงโทษผู้กระทำผิดที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคได้ดังนี้

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)
2. การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง (Deterrence)
3. การลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำผิด (Incapacitation)
4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) (นักจิตวิทยา, 2541, น. 25) ซึ่งเชื่อในเรื่องวัตถุประสงค์การลงโทษ เพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งโดยมีเหตุผลที่ว่า การกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีเหตุผลและมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยจะเลือกทำในสิ่งที่ทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และมีความพึงพอใจ มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อควบคุมผู้กระทำความผิด

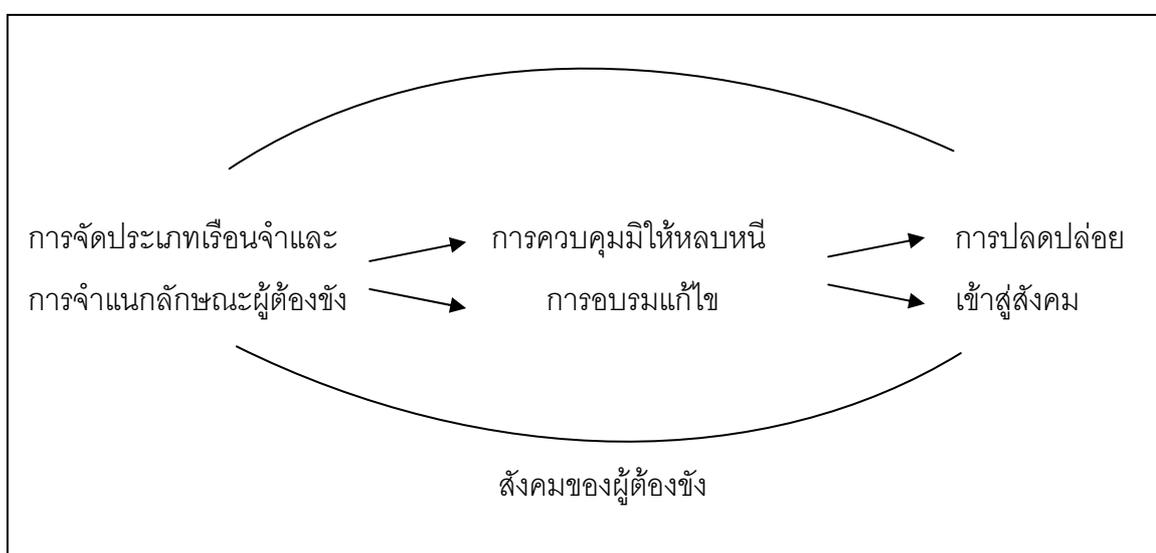
ซีซาร์ เพ็คคาเรีย กล่าวว่า การลงโทษต้องมุ่งผลในการป้องกัน ซึ่งผลของการลงโทษให้เกิดการข่มขวัญยับยั้งมี 2 ลักษณะ กล่าวคือการข่มขวัญยับยั้งทั่วไป (General Deterrence) เพื่อข่มขู่และป้องกันมิให้คนอื่นในสังคมกระทำผิดแบบเดียวกัน เพราะเกรงกลัวการลงโทษ เช่นการลงโทษจำคุกจะทำให้คนทั่วไปเห็นว่า การทำผิดต้องมาติดคุก ต้องลำบากทำให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าทำความผิด (นักจิตวิทยา, 2541, น. 23)

นอกจากนี้ในการลงโทษโดยการจำคุกยังมีวัตถุประสงค์เพื่อตัดโอกาสการกระทำผิด (Incapacitation) ด้วยเป็นการกันผู้กระทำผิดออกจากสังคมปลอดภัย

สำหรับประเทศไทยนั้น วิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดส่วนใหญ่จะใช้เรือนจำเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยมีรูปแบบและวิธีการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด คือการ

ควบคุมอย่างเคร่งครัด ควบคู่กับการจัดกิจกรรมในการแก้ไข และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำมุ่งควบคุมไม่ให้หลบหนี และให้การอบรมแก้ไขโดยการจำแนกลักษณะตามความร้ายแรงของการกระทำผิด และระยะเวลาที่ถูกลงโทษและประเภทของผู้กระทำผิด การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.2
การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในเรือนจำ

ที่มา: นัทธี จิตสว่าง, 2541, น. 43.

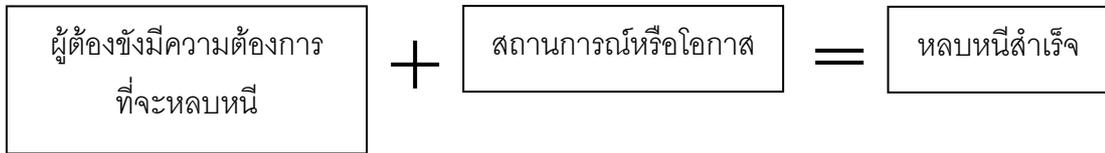
นัทธี จิตสว่าง (2541) ได้อธิบายถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการหลบหนีของผู้ต้องขัง กล่าวคือ

1. ตัวผู้ต้องขังมีความต้องการที่จะหลบหนี (มีมูลเหตุจูงใจในการหลบหนี)
2. สถานการณ์หรือโอกาสเปิดช่องให้มีการหลบหนี สามารถนำเสนอเป็นแผนภูมิได้

ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.3

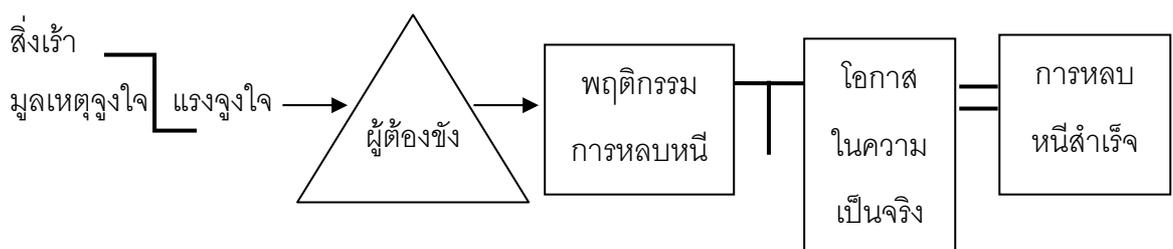
องค์ประกอบที่สำคัญของการหลบหนีของผู้ต้องขัง

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการหลบหนีมีอยู่หลายประการ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งเร้าและเป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้ต้องขังคิดจะหลบหนีได้ จากการศึกษาแนวคิดทางพฤติกรรมศาสตร์ สิ่งที่มีมนุษย์แสดงออกมาเป็นสิ่งที่มีการชักนำ สิ่งชักนำเหล่านี้ เรียกว่า แรงจูงใจ แรงจูงใจเป็นสิ่งกระตุ้นให้มนุษย์เกิดความคิดที่อยากจะทำบางสิ่งบางอย่างให้ประสบผลสำเร็จ อาจเป็นความคิดเชิงบวกหรือความคิดเชิงลบก็ได้ ตัวอย่างเช่น การก่อเหตุหลบหนี ซึ่งการหลบหนีเพราะต้องการที่จะให้ตนเองหลุดรอดออกจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่ ทั้งหลบหนีภายในและหลบหนีภายนอกเรือนจำ/ทัณฑสถาน ปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องคือสถานการณ์แวดล้อมที่จะเอื้อให้ผู้ต้องขังสร้างโอกาสในการหลบหนีได้ สามารถอธิบายได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.4

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการหลบหนีของผู้ต้องขัง

มูลเหตุจูงใจในการหลบหนี

การศึกษาถึงมูลเหตุจูงใจในการหลบหนีของผู้ต้องขังนั้นนับเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากพอสมควร โดยเฉพาะการศึกษาถึงมูลเหตุจูงใจในการหลบหนีของผู้ต้องขังที่หลบหนีไปแล้วทางราชการตามจับกลับมาได้ หรือแม้แต่ในกรณีที่ตามจับตัวได้ในภายหลังและถูกนำมาซักถามมูลเหตุจูงใจในการหลบหนี ผู้ต้องขังอาจให้การในลักษณะที่ไม่ตรงกับความจริง อย่างไรก็ตามทาง

ราชการได้หาทางแก้ไขปัญหานี้โดยการสืบสวนเรื่องราว มูลเหตุจูงใจจากสภาพแวดล้อมจากผู้ต้องขังคนอื่น ๆ หรือจากครอบครัวผู้ต้องขัง แล้วนำมาประกอบกันในการพิจารณาหามูลเหตุที่จูงใจให้ผู้ต้องขังคิดหลบหนี ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ พอจะเชื่อถือได้เนื่องจากการเปิดเผยถึงมูลเหตุจูงใจเหล่านี้

จากผลการศึกษาของ นัทธี จิตสว่าง (2541, น. 53) การสัมภาษณ์ผู้ต้องขังที่เคยหลบหนี เจ้าหน้าที่ ผู้บัญชาการเรือนจำ/ทัณฑสถาน และเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว ปรากฏว่ามีมูลเหตุจูงใจในการหลบหนีของผู้ต้องขังอยู่หลายประการด้วยกันซึ่งเรียงตามลำดับความสำคัญได้ดังนี้

1. ขำร้ายจากทางบ้าน

ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ที่ถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานมักจะมีคามวิตกกังวล และมีความห่วงใยครอบครัวทางบ้านเป็นอย่างมาก บางคนมีความคิดฟุ้งซ่านไปต่าง ๆ นานา กลัวครอบครัวจะเดือดร้อน โดยเฉพาะเมื่อได้ทราบข่าวว่าภรรยา มีชู้หรือนอกใจ หรือครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง ถูกรังแกก็เกิดความคับแค้นใจ ต้องการที่จะออกไปดูให้แน่ว่าเป็นความจริงหรือไม่ เพื่อจะไปจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดหรือออกไปแก้แค้น มูลเหตุจูงใจในการหลบหนีประเด็นนี้มีความสำคัญและรุนแรงมาก เพราะทำให้ ผู้ต้องขังที่เหลือโทษจำคุกต่อไปอีกเพียงไม่ถึงเดือนคิดหลบหนีได้หรือทำให้ผู้ต้องขังที่มีโอกาสในการหลบหนีน้อยยอมเสี่ยงที่จะหลบหนี เช่น ในบางครั้งถึงกับจะแหกหักเรือนจำออกไป

2. การถูกหลอกหลวงเกี่ยวกับคดี

การหลอกหลวงหรือที่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เรียกกันว่า “อ้า” ก็นับว่าเป็นปัจจัยอีกข้อหนึ่งที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้ต้องขังหลบหนี มีผู้ต้องขังอยู่หลายคนที่หลบหนีไปเพราะถูก “อ้า” ในเรื่องต่าง ๆ เช่น ถูกอาศัยตัวสำหรับคดีใหม่ หรือการทারণของเจ้าหน้าที่เรือนจำ ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่เป็นมูลเหตุจูงใจในการทำให้ผู้ต้องขังคิดหลบหนีได้ประการหนึ่ง มีกรณีหลบหนีเกิดที่เรือนจำจังหวัดสิงห์บุรี เมื่อปี 2525 ผู้ต้องขังถูก “อ้า” ว่าเมื่อเสร็จสิ้นคดีนี้แล้วจะมีการอาศัยตัวไว้ดำเนินคดีใหม่ต่อ และจะโดนโทษอีกหลายปี ทำให้ผู้ต้องขังที่ถูกอ้าเกิดความกลัวและปั่นกำแพงรั้วสังกะสีสูง 2 เมตรครึ่ง หลบหนีในบางกรณีการ “อ้า” อาจมาจากเจ้าหน้าที่เรือนจำซึ่งไม่พอใจการบริหารงานของ ผู้บังคับบัญชา หรือ ต้องการจะกลั่นแกล้งเพื่อนเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการควบคุมอยู่

3. การปกครองที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่

การปกครองที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่ตลอดจนการกลั่นแกล้งของผู้ต้องขัง ก็อาจก่อให้เกิดความคับแค้นใจในหมู่ผู้ต้องขังและคิดหลบหนีได้ อย่างไรก็ตามบางครั้งเจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผน แต่ผู้ต้องขังอาจเกิดความรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมและคิด

หลบหนีได้เช่นกันมีกรณีที่ต้องขัง 2 คน ทำความคิดร่วมกันศาลตัดสินลงโทษจำคุกเป็นระยะเวลาเท่ากัน ทั้งสองได้ขอพักการลงโทษพร้อม ๆ กัน แต่ผู้ต้องขังคนหนึ่งได้รับการพักการลงโทษไปก่อนอีกคนหนึ่งจึงเกิดความไม่พอใจและประท้วงอยู่หลายวันก่อนที่จะหลบหนี เหตุเกิดที่ทัณฑสถานเปิดห้วยโป่งปี 2522

4. การติดหนี้พนัน

ผู้ต้องขังบางคนลักลอบเล่นการพนันกันในเรือนจำ และเกิดเป็นหนี้กันกับพรรคพวกผู้ต้องขังด้วยกันเอง บางครั้งไม่สามารถจะหาเงินมาใช้ได้ ในขณะที่เพื่อนผู้ต้องขังก็เร่งรัดจะเอาคืนให้ได้ ผู้ต้องขังที่มีหนี้สินเหล่านี้อาจจะจะเป็นผู้ต้องขังที่ทำงานกอนอกภายนอกเรือนจำ ดังนั้นเมื่อประสบโอกาสก็อาจหลบหนีไป เนื่องจากถูกข่มขู่จากเพื่อนที่เป็นเจ้านี่ การติดหนี้พนันจึงเป็นปัจจัยอีกอันหนึ่งที่เป็นมูลเหตุจูงใจให้ผู้ต้องขังคิดหลบหนี อย่างไรก็ตามมูลเหตุจูงใจที่เกิดขึ้นจากเหตุจูงใจในข้อนี้มักจะเกิดขึ้นในกรณีที่มีโอกาสเปิดช่องมาก ๆ เช่นผู้ต้องขังกอนอกเป็นส่วนใหญ่

5. การทะเลาะวิวาทกันระหว่างผู้ต้องขัง

การทะเลาะวิวาทระหว่างผู้ต้องขังด้วยกันเองอันเป็นเหตุให้มีการทำร้าย หรือชู้อาฆาตกันในระหว่างผู้ต้องขัง หากเป็นกรณีที่คู่กรณีไม่อาจพึ่งเจ้าหน้าที่เรื่องจำได้แล้ว หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ที่ดูแลไม่ทั่วถึง ก็อาจเป็นเหตุกดดันให้ผู้ต้องขังที่ตกเป็นเหยื่อกลางกั้วจะถูกทำร้ายถึงกับคิดหลบหนีได้ แต่เนื่องจากปัจจัยข้อนี้ยังไม่มีควมรุนแรงมาก จนเป็นเหตุถึงกับแหกหักหลบหนีภายในเรือนจำ การหลบหนีจากมูลเหตุจูงใจในข้อนี้ส่วนใหญ่จึงเกิดกับผู้ต้องขังกอนอกซึ่งมีโอกาสมาก

6. การกระทำผิดกฎระเบียบเรือนจำ

ผู้ต้องขังบางคนทำผิดกฎหรือระเบียบของทางเรือนจำ และกลัวจะถูกเจ้าหน้าที่ลงโทษก็อาจคิดหลบหนีได้ถ้าหากโอกาสเปิดช่องมาก ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นกรณีที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขังกอนอกซึ่งบางครั้งทำผิดระเบียบทำให้จำต้องหลบหนี เช่น ไปมีเรื่องทะเลาะกับชาวบ้านหรือเมาสุรา เป็นต้น หรือเคยมีกรณีที่ผู้ต้องขังจำยอมออกคนหนึ่งไปทำงานภายนอกแล้ว ไม่สบาย แอบไปนอนหลับอยู่จนกระทั่งเลยเวลากับเข้าเรือนจำ เจ้าหน้าที่ผู้คุมก็ตามหาไม่พบเข้าใจว่าคงจะหนีไปแล้ว ขณะที่ผู้ต้องขังก็คิดว่าตนเองจะมีความผิดและกลัวถูกลงโทษ เคยคิดหลบหนี เช่น กรณีเรือนจำจังหวัดอุทัยธานี ปี 2522

7. มูลเหตุอื่น ๆ เช่น คิดถึงบ้าน ต้องการอิสรภาพ

ความต้องการอิสรภาพนับว่าเป็นมูลเหตุจูงใจที่สำคัญในการหลบหนีของผู้ต้องขัง การถูกจองจำในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ย่อมหมายความว่าความถึง การสูญเสียอิสรภาพของผู้ต้องขัง ดังนั้น

ผู้ต้องขังแทบทุกคนจึงมีความต้องการอิสรภาพ ต้องการที่จะพ้นไปจากการจองจำในเรือนจำและรอคอยวันปลดปล่อยที่จะมาถึง ด้วยเหตุนี้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จึงมีมูลเหตุจูงใจในการหลบหนีในส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการอิสรภาพแทบทุกคน แต่จะแตกต่างกันที่ระดับความมากน้อย ผู้ต้องขังที่มีโทษสูงจะมีแนวโน้มที่จะมีความต้องการอิสรภาพ และมีความต้องการที่จะหลบหนีมากกว่าผู้ต้องขังที่มีโทษเหลือน้อย

ดังนั้นผู้ต้องขังที่มีโทษสูงจึงมักจะถูกควบคุมตัวอย่างเข้มแข็ง ขณะที่ผู้ต้องขังที่เหลือโทษจำคุกต่อไปน้อยก็จะได้รับการผ่อนปรน เช่น ให้ออกไปทำงานภายนอกเรือนจำได้

ผู้ต้องขังที่มีโทษเหลือน้อย ความต้องการในการคิดหลบหนีจึงลดน้อยตามไปด้วย เนื่องจากใกล้จะพ้นโทษ แม้ว่าจะมีมูลเหตุจูงใจเกี่ยวกับความต้องการอิสรภาพหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ก็ไม่เพียงพอที่จะเสี่ยงหรือไม่คุ้มค่างกับผลที่จะตามมาจากการเสี่ยงหลบหนี ดังนั้น ผู้ต้องขังเหล่านี้แม้จะมีโอกาสในการหลบหนีมากกว่าผู้ต้องขังอื่น ๆ เช่น ถูกส่งออกมาทำงานนอกเรือนจำ จึงไม่คิดที่จะหลบหนีนอกเหนือจากจะมีมูลเหตุจูงใจในเรื่องอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

โอกาสในการหลบหนี

โอกาสในการหลบหนีเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับระดับความมากน้อยของสถานการณ์แวดล้อมใด ๆ ที่เอื้ออำนวย หรือเปิดกว้างให้ผู้ต้องขังหลบหนี โดยเหตุที่การหลบหนีของผู้ต้องขังเป็นเรื่องที่ผู้ต้องขังกระทำโดยจงใจด้วยวิธีการใด ๆ ให้ตนเองหลุดรอดไปจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่เจ้าพนักงานภายในสถานที่หรือเขตควบคุมที่กำหนดไว้ ดังนั้นสถานการณ์แวดล้อมที่ผู้ต้องขังจะหลบหนีไปได้มากน้อยแค่ไหนเพียงใดนั้น จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง อาคารสถานที่หรือเขตควบคุมที่ผู้ต้องขังถูกควบคุมหรือทำงานอยู่และระบบควบคุมซึ่งจัดเป็นความสัมพันธ์ในวิธีการ ควบคุมในลักษณะต่าง ๆ ปัจจัยทั้งสามนี้ อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

เจ้าหน้าที่ควบคุม ซึ่งเป็นผู้ที่จะทำให้ผู้ต้องขังอยู่ในการควบคุมได้ตลอดไปหรือไม่ หากเจ้าหน้าที่ไม่ควบคุมดูแลอย่างมีประสิทธิภาพก็จะเป็นช่องโอกาสให้ผู้ต้องขังหลบหนีไปจากการควบคุมของเจ้าหน้าที่นั้นได้

อาคารสถานที่ เป็นที่ที่ใช้ในการควบคุมผู้ต้องขังไว้ เช่น กำแพงเรือนนอน หรือส่วนต่าง ๆ ของเรือนจำ/ทัณฑสถาน และรวมถึงอาณาบริเวณที่ผู้ต้องขังถูกส่งออกไปทำงานหรือปฏิบัติ

ภารกิจนอกเรือนจำด้วย เช่น การถูกส่งออกไปรักษาพยาบาล การทำงาน ณ เรือนจำชั่วคราว การปลูกสวนป่า หรือทำงานสาธารณชนนอกเรือนจำ เป็นต้น

ระบบการควบคุม นับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ เช่นกัน เพราะระบบการควบคุม จะเป็นตัวกำหนดยุทธวิธีในการควบคุม ระบบควบคุมดังกล่าวนี้หมายถึง การตรวจนับผู้ต้องขัง การจัดเวรยาม การตรวจเวร การแจ้งสัญญาณ เทคนิคและวิธีการแบบต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะออกมาเป็นกฎระเบียบของทางราชการ

ปัจจัยทั้ง 3 นี้ จะมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็นสิ่งที่เหนียวรั้งซึ่งกันและกัน หากเกิดความบกพร่องในระบบควบคุม ก็ยังจะมีเจ้าหน้าที่และอาคารสถานที่ที่ยังจะช่วยเหนียวรั้งมิให้เกิดช่องโอกาสในการหลบหนีได้ หรือในทางกลับกันหากเกิดความบกพร่องในเรื่องอาคารสถานที่ เช่น กำแพงเรือนจำเป็นรั้วสังกะสี ผู้ต้องขังสามารถปีนหนีออกไปได้ง่าย แต่เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่ควบคุมที่คอยเอาใจใส่ดูแลเส้นทางอยู่ตลอดเวลา และมีระบบการควบคุม เช่น การกันเขตแดนที่ดี ก็จะเป็นการตัดช่องโอกาสในการหลบหนีให้ลดน้อยลง หรือในกรณีที่เกิดความบกพร่องในตัวเจ้าหน้าที่ เช่น เจ้าหน้าที่หับยามแต่โดยเหตุที่ในเรือนจำแห่งนั้นมีระบบการควบคุมที่ผู้คุมจะต้องตีระฆังทุก 15 นาที เมื่อพัศดีเวรไม่ได้ยินเสียงระฆัง ก็ขึ้นมาตรวจดูและปลุกเจ้าหน้าที่ ทำให้เป็นการตัดช่องโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังที่อาจเกิดจากการหับยามของเจ้าหน้าที่ผู้นั้น อย่างไรก็ตามการเหนียวรั้งซึ่งกันและกันของปัจจัยทั้งสามจะต้องมีมากพอ ความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสามอาจพิจารณาได้จากแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 2.5

โอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขัง

เจ้าหน้าที่	อาคารสถานที่เขตควบคุม	ระบบการควบคุม
<ul style="list-style-type: none"> - ประมาท - ทุจริต - ด้อยประสิทธิภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - ภายนอก - ภายใน 	<ul style="list-style-type: none"> - การตรวจนับยอด - การจัดเวรยาม - การตรวจตรา - การตรวจค้น - ข้อบังคับในการควบคุม - การเก็บเครื่องมือ

ดังนั้นปัจจัยทั้งสามนี้จะมีส่วนสัมพันธ์กันและจะส่งผลกระทบต่อโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังอย่างไรก็ตาม การเห็นยั้งซึ่งกันและกันของปัจจัยทั้งสามจะต้องอยู่ในระดับที่สมดุลกัน ดังเช่นตัวอย่างข้างต้น หากไม่เกิดความสมดุล เช่น เจ้าหน้าที่ละเลยหรือละทิ้งหน้าที่ปล่อยให้ผู้ต้องขังอยู่ในที่ลับตาเป็นเวลานานมาก ทำให้ผู้ต้องขังมีโอกาสที่จะปีนกำแพงได้ง่ายมากโดยไม่มีใครเห็น ดังนั้นแม้เรือนจำแห่งนี้จะมีกำแพงสูงเท่าใด ผู้ต้องขังก็สามารถหลบหนีรอดไปได้ ในทางตรงกันข้ามเรือนจำใดมีกำแพงเรือนจำที่ไม่เข้มแข็ง เช่น เป็นรั้วสังกะสีสูงเพียง 2 เมตร การหลบหนีก็จะเกิดขึ้นได้ง่ายหากขาดเจ้าหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพและขาดระบบการควบคุมที่ดีพอ

ปัจจัยทั้งสามปัจจัยจะมีส่วนสัมพันธ์กันโอกาสในการหลบหนีเพียงใดนั้น อาจพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. อาคารสถานที่

การพิจารณาถึงอาคารสถานที่ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังอาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้

1.1 การหลบหนีภายในเรือนจำ อาคารสถานที่ภายในเรือนจำมีความสำคัญมากต่อโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังเพราะเรือนจำนั้นสร้างขึ้นมาเพื่อที่จะใช้ควบคุมผู้ต้องขัง ดังนั้นอาคารสถานที่ทุก ๆ ส่วน จึงมีความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นกำแพง อาคารเรือนนอน โรงงานหรือประตูเข้าออก ยิ่งไปกว่านั้น ในการพิจารณาอาคารสถานที่ของเรือนจำนั้น ยังต้องพิจารณาถึงส่วนสัมพันธ์ของอาคารและการจัดแบ่งสัดส่วนพื้นที่ในเรือนจำหรือแผนผังของเรือนจำอีกด้วย ทั้งนี้จะได้พิจารณาถึงส่วนต่าง ๆ ดังนี้

กำแพง กำแพงของเรือนจำนับว่ามีความสำคัญในการสกัดกั้นหลบหนีไว้ได้ในระดับหนึ่งแต่จะมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความยากง่ายในการที่ผู้ต้องขังจะหลบหนีผ่านกำแพงออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสูงของกำแพง สิ่งกีดขวางบนหรือข้างกำแพง ความแข็งแรงของกำแพง แสงสว่าง ทัศนวิสัยและที่ตั้งของกำแพง ในปี พ.ศ. 2536 มีผู้ต้องขังหลบหนีภายในทั้งสิ้น 36 คน ปรากฏว่าได้หลบหนีออกทางกำแพงเป็นจำนวน 25 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 73 ส่วนที่เหลือออกทางประตูเรือนจำร้อยละ 27

สำหรับในประเทศไทย กำแพงเรือนจำส่วนใหญ่จะเป็นกำแพงคอนกรีตสูง 5 เมตร ขึ้นไปถึง 6 เมตร ส่วนบนของกำแพงส่วนใหญ่จะวางกันด้วยอิฐกันตก ซึ่งเป็นอิฐบุลือควางเรียงกันไว้ เมื่อมีการปีนป่ายอิฐเหล่านี้จะตกลงมาอย่างไรก็ตาม อิฐกันตกของกำแพงรุ่นใหม่ก่อสร้างไว้แข็งแรง เพื่อกันลมพัดทำให้ผู้ต้องขังสามารถปีน หรือใช้ตะขอเกี่ยวพาดหลบหนีไปได้

เช่น กรณีเรือนจำกลางอยุธยาปี 2522 ด้านนอกของกำแพงส่วนใหญ่จะติดสายไฟล้อมไว้ชนิดแบบ ท้ายติดกำแพง ประมาณ 2-3 สาย แต่ก็ยังมีบางแห่งที่มีสายไฟอยู่ด้านใน หรืออยู่ด้านบนของกำแพง ซึ่งแต่ละแบบต่างก็มีจุดอ่อนในการที่ผู้ต้องขังจะหลีกเลี่ยงสิ่งกีดขวางดังกล่าวนี้ เช่น กระโดดข้าม หรือปล่อยตัวลี้บติดกำแพงลอดไฟฟ้าที่ติดอยู่ภายนอกกำแพงออกไป เช่น กรณีเรือนจำกลาง อุตรธานี ปี 2523 หรืออาจทำให้ไฟฟ้าช็อตหรือใช้ผ้าห่มคลุมถ้าสายไฟอยู่บนหรือภายในกำแพง เป็นต้น นอกจากนี้ กำแพงเรือนจำที่จะช่วยป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ นั้น จะต้องมีการทบทวนที่ดี กล่าวคือ ปรากฏจากมุมอับที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถสังเกตเห็นความเป็นไป ตลอดแนวกำแพงทั้งสี่ด้านไว้ ขณะเดียวกันการก่อสร้างอาคารสถานที่ต้องไม่ชิดกำแพงเรือนจำ จนเกินไป ตามหลักสากล กำแพงจะต้องห่างจากตึกหรืออาคารอย่างน้อย 6 เมตร หากจำเป็นต้อง สร้างชิดกำแพงต้องมีลวดทึบเพลงป้องกันการกระโดดหรือใช้ไม้ป็นข้าม นอกจากนี้จุดต่อของ กำแพงเล็กด้านในกำแพงใหญ่ เช่น กำแพงเรือนขังแดนหญิงต่อกับกำแพงใหญ่ก็เป็นจุดสำคัญที่ ผู้ต้องขังอาจปีนป่ายออกไปได้

วิธีการในการที่ผู้ต้องขังจะหลบหนีออกไปทางกำแพงนั้น มีหลายวิธี เช่น การต่อตัว การใช้ผ้าขาวม้าผูกตาขอเหล็กเกี่ยวกำแพงแล้วโหนตัวข้ามการใช้ไม้ยาวในเรือนจำ การใช้ไม้ยาวเป็นบันไดจากหลังคาตึกไปยังกำแพง การใช้บันไดหรืออุปกรณ์ฝึกวิชาชีพอื่น ๆ ตลอดจนการขุดเจาะหรือลอดกำแพง ออกไปในกรณีที่กำลังกำแพงไม่แข็งแรง

1.2 เรือนนอน นับว่าเป็นจุดสำคัญอีกจุดหนึ่ง ที่มีส่วนสัมพันธ์กับโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขัง ทั้งนี้เพราะเรือนนอนจะเป็นสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังไว้ตลอดทั้งคืน โดยมี ผู้คุมเฝ้าเวรยามอยู่เพียงผลัดละ 2-5 คน ทว่าทั้งเรือนจำ/ทัณฑสถาน ดังนั้นหากเรือนนอนไม่มีความ เข้มแข็งเพียงพอแล้วโอกาสที่ผู้ต้องขังจะแหกหักเรือนนอนและหลบหนีปีนกำแพงหนีออกไปก็จะมี มาก เนื่องจากในเวลากลางคืนกำลังเจ้าหน้าที่มีน้อย

เรือนนอนของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ในประเทศไทยส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นรุ่นตาม แบบแปลนใหม่นั้น เป็นเรือนนอนคอนกรีต 2 ชั้น ชั้นล่างโล่ง ชั้นบนเป็นห้องนอนสองถึงสี่ห้อง มีห้องขังเดี่ยวขนาดทั้งสองข้าง มีบันไดขึ้นสองทางประตูเปิดเป็นลูกกรงเหล็ก นับว่าเป็นเรือน นอนที่มีความเข้มแข็งพอสมควรอย่างไรก็ตาม เรือนนอนรุ่นนี้มีจุดอ่อนอยู่สองสามแห่ง กล่าวคือ ลูกกรงเหล็กตรงประตูห้องขังชอย (ขังเดี่ยว) ด้านล่างห่างเกินไปและเป็นมุมอับ ทำให้ผู้ต้องขังมี โอกาสใช้ใบเลื่อยตัดลูกกรงเหล็กขนาด 5 หุน หนีออกไปได้ในปี 2522 ที่เรือนจำอำเภอรัญบุรี

นอกจากนี้หากเป็นเรือนนอนรุ่นเก่า ๆ หรือเรือนนอนที่ทำด้วยไม้แล้วจุดอ่อน ก็จะมีมากกว่าเรือนนอนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการป้องกันเพื่อตัดช่องโอกาสใน

การหลบหนีของผู้ต้องขังทั้งนี้เพราะมีกรณีที่เกิดขึ้นหลายกรณีที่ผู้ต้องขังแหกหักเรือนนอนจนกว่าออกมาหนีไปได้ เช่น กรณีของเรือนจำกลางเชียงใหม่ ปี 2526 ซึ่งผู้ต้องขังชาวต่างประเทศ ทะลุหลังคาเรือนนอนซึ่งมีลูกกรงเหล็กที่ไม่แข็งแรง และปีนขึ้นไปบนหลังคาแล้วโหนตัวออกไป นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ผู้ต้องขังพยายามเลื่อนพื้นเรือนนอนซึ่งเป็นไม้ หรือพยายามแหกหักโดยตีฝาเรือนนอนออกมา เรือนจำกลาง ฉะเชิงเทรา ปี 2526

1.3 ประตุเรือนนอน ประตุเรือนจำนับว่าเป็นบริเวณที่มีความสำคัญต่อการควบคุมการหลบหนีของผู้ต้องขังเป็นอย่างยิ่ง เพราะบริเวณประตุของเรือนจำนั้นจะเป็นที่เข้าออกของทั้งเจ้าพนักงาน ผู้ต้องขัง ญาติผู้ต้องขัง และผู้มาติดต่อกิจการของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ตลอดจนสิ่งของและยานพาหนะ ทำให้เป็นช่องทางที่ผู้ต้องขังจะเล็ดลอดหรือแหกหักเรือนจำออกไปได้

ในระดับการราชทัณฑ์สากล ได้มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยที่ประตุเรือนจำหลายประการ เช่น การกำหนดให้ประตุเรือนจำเป็นประตุตั้งแต่ 2 ชั้น ขึ้นไป มีระยะห่างกันระหว่างประตูดั้งแรกและชั้นที่สองประมาณ 10 เมตร เพื่อให้รถเข้าออกได้ จอดในบริเวณนี้ได้ และกำหนดให้ เปิด-ปิด ประตุทีละบาน สำหรับในประเทศไทยประตุเรือนจำส่วนใหญ่ จะทำเป็นระบบสองชั้นดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังก็ยังสามารถอาศัยจุดอ่อนบริเวณนี้หลบหนีออกไปได้ โดยโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังออกไปทางประตุนั้น อาจทำได้โดยการแหกหัก รั้ว และจับตัวเจ้าหน้าที่ออกไป เช่น กรณีที่เกิดขึ้นที่เรือนจำกลางนครสวรรค์ ปี 2523 หรืออาจใช้วิธีการเล็ดลอดปลอมตัวหรือพรางตัวออกไป แอบซ่อนใต้ท้องรถหรือในรถยนต์ออกไป เช่น เรือนจำกลางชลบุรี ปี 2526 หรืออาจจะเดินหนีออกไปเฉย ๆ ขณะเจ้าพนักงานไม่ทันระวัง หรืออาจจะขับจักรยานยนต์หนีออกไปขณะที่มีการเปิดประตู่ให้รถใหม่เข้า เช่น เรือนจำกลางคลองเปรม ปี 2524 และเรือนจำจังหวัดเพชรบุรี ปี 2532

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันเรือนจำหลายแห่งได้แก้ไขข้อบกพร่องของระบบประตุโดยได้สร้างประตุที่ 3 เพิ่มเติมขึ้นมาอีก หรือทำเขตแนวก่อนถึงประตุที่ 2 และมีการตรวจเช็คผู้ต้องขังที่จะเข้าประตุโดยมีเจ้าหน้าที่คอยควบคุมอย่างใกล้ชิด และมีการแยกทางเข้าห้องเยี่ยมญาติไปอีกทางทำให้โอกาสในการหลบหนีออกทางประตุของผู้ต้องขังยากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ยังได้วางระเบียบในส่วนที่เกี่ยวกับการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขังทางประตุ ดังนี้คือ

1. ห้ามมิให้ผู้ต้องขังทำหน้าที่ประตุ เช่น ผู้ช่วยเหลือในการปิดเปิดประตุเรือนจำ หรือมีหน้าที่ธุรการอย่างอื่นในบริเวณดังกล่าว

2. ห้ามมิให้จัดหน่วยงานปฏิบัติงานประจำใกล้บริเวณประตู เพราะผู้ต้องขังอาจฉวยโอกาสที่หน่วยงานนั้นอยู่ชิดประตู ทำการแหกหักหลบหนีออกทางประตูไปได้

3. เรือนจำใดมีประตูชั้นเดียวหรือ 2 ชั้น แต่ระยะระหว่างชั้นใกล้กันมาก ให้จัดการกันเขตหวงห้ามออกไปจากบริเวณประตูชั้นในเรือนจำอีกชั้นหนึ่งเป็นระยะพอควร เพื่อมิให้ผู้ต้องขังที่ไม่มีฐานะจำเป็นและไม่ได้รับการอนุญาตเข้าใกล้เรือนจำได้

4. เรือนจำที่มีประตู 2 หรือ 3 ชั้น เวลาเปิดให้เปิดทีละประตู เมื่อผู้ต้องขังผ่านเข้าระหว่างประตูแล้ว ให้ปิดลงกลอนลั่นกุญแจให้เรียบร้อยแล้วจึงเปิดประตูชั้นที่สอง และปฏิบัติ ดังกล่าวจนกว่าผู้ต้องขังจะผ่านพ้นทุกประตู

1.4 การวางผังของเรือนจำ โดยข้อเท็จจริงแล้ว การหลบหนีภายในนั้นจะกระทำได้โดยผ่านทางกำแพงและประตูเรือนจำ/ทัณฑสถาน เท่านั้น อาคารสถานที่อื่น ๆ เช่น เรือนนอน โรงฝึกงาน หรือสถานที่อื่น ๆ ตลอดจนการจัดวางผังของเรือนจำเป็นเพียงส่วนประกอบที่จำทำให้โอกาสในการหลบหนีทางกำแพงและประตูเรือนจำทำได้ยากยิ่งขึ้น แต่ก็นับว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน ดังนั้น การจัดวางแผนผังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน จึงมีส่วนช่วยในการลดช่องโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังได้ทางหนึ่ง

การจัดวางผังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ในประเทศไทยมีความสำคัญมากต่อการป้องกันการหลบหนี ทั้งนี้เพราะในประเทศไทยผู้ต้องขังจะไม่ถูกควบคุมอยู่แต่ภายในตึก หรืออาณาเขตที่เกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นเรือนจำที่มีความมั่นคงระดับกลางและสูงของต่างประเทศ ซึ่งการเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังจากเรือนนอนไปสู่โรงงานและสถานที่อื่น ๆ จะกระทำภายในบริเวณตึก หรือช่องทางเดินที่มีลูกกรงป้องกันอยู่ตลอดเวลา ผู้ต้องขังไม่มีโอกาสเข้าถึงกำแพงหรือประตูได้เลย จึงทำให้เรือนจำส่วนใหญ่มีกำแพงเพียงชั้นเดียว นักโทษสามารถเข้าถึงกำแพงได้ง่าย ดังนั้น การจัดวางผังเรือนจำในประเทศไทยจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงจุดอับตามกำแพงต่าง ๆ ความสะดวกในการควบคุมในวันหยุด การตรวจนับตลอดจนการควบคุมโดยทั่วไป เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการควบคุมให้มากที่สุด

1.5 การหลบหนีจากภายนอกเรือนจำ/ทัณฑสถาน การหลบหนีจากภายนอกเรือนจำ เป็นกรณีที่ผู้ต้องขังหลบหนี ขณะที่ผู้ต้องขังอยู่นอกเรือนจำ/ทัณฑสถานซึ่งอาจเกิดขึ้นหลายกรณีเช่น ขณะออกไปทำงานสาธารณะหรือออกไปทำงานในเรือนจำชั่วคราว ดังนั้น ในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของอาคารบริเวณสถานที่กับการหลบหนีภายนอกนั้นมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาอยู่ว่าสถานที่และสิ่งแวดล้อมในลักษณะใดบ้างที่ผู้ต้องขังมักจะหลบหนี

การวิเคราะห์สถิติการหลบหนีภายนอกในช่วงปี 2535-2536 ปรากฏความแตกต่างเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการหลบหนีกับสถานที่ในหลายลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 2.1

การวิเคราะห์สถิติการหลบหนีภายในช่วงปี 2535-2536

สถานที่	ร้อยละ
สวนป่า เรือนจำชั่วคราว	33
ก่อสร้าง ขนของหรือทำงานหน้าเรือนจำ	24
ทำความสะอาดหน้าเรือนจำ	20
เลี้ยงสุกร - ไก่	10
หาวัสดุเชื้อเพลิงในป่า	7
โรงพยาบาล	4
ทำงานสาธารณะ	2

ที่มา: สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์

การที่มีผู้ต้องขังหลบหนีที่สวนป่าและเรือนจำชั่วคราวมากกว่าที่อื่น ๆ อาจเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ แต่ปัจจัยที่สำคัญก็คือปัจจัยด้านสถานที่ ซึ่งง่ายต่อการหลบหนีกว่าสถานที่อื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากบริเวณที่เป็นสวนป่าและเรือนจำชั่วคราว ส่วนใหญ่เป็นป่ามีอาณาเขตกว้างขวางมาก ทำให้ยากต่อการควบคุมได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่ปัจจุบันได้มีการเร่งรัดพัฒนาในเรื่องนี้ และมีการส่งผู้ต้องขังออกมาทำงานเป็นจำนวนมาก จึงทำให้โอกาสในการหลบหนีมีมากกว่าสถานที่แห่งอื่น ๆ สำหรับการที่มีผู้ต้องขังหลบหนีในขณะที่ออกมาทำงานก่อสร้าง ขนของหรือทำงานอื่น ๆ ชั่วคราวบริเวณหน้าเรือนจำหรือข้างเคียงนั้น ก็เนื่องจากผู้ต้องขังที่จะออกมาทำงานต้องเป็นผู้ต้องขังที่มีฝีมือหรือมีความสามารถในการทำงานได้ ซึ่งผิดกับผู้ต้องขังที่ออกมาทำงานความสะอาดอยู่เป็นประจำทุกวัน ดังนั้น จึงทำให้ต้องเสี่ยงเอาผู้ต้องขังที่มีโทษสูงหรือผู้ต้องขังที่ไม่เคยจ่ายนอกออกมาทำงาน นอกจากนี้ในขณะที่ก่อสร้างหรือทำงาน เจ้าพนักงานอาจดูแลไม่ทั่วถึงเนื่องจากสถานที่พลุกพล่านหรือมีมุมอับ ตลอดจนบางครั้งเจ้าพนักงานเข้าไปช่วยทำงานด้วย เป็นเหตุให้ผู้ต้องขังถือโอกาสหลบหนีได้

การหลบหนีบริเวณคอกสุกร หรือการทำความสะดวกหน้าเรือนจำนั้น แม้จะมีจำนวนสูง แต่ถ้าเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังที่ต้องออกมาทำงานทุก ๆ วัน วันละประมาณ 4-5 ชั่วโมงเป็นประจำแล้วอัตราการหลบหนีต่อคนมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับการหลบหนีเพราะไปหาวัสดุในป่า ซึ่งแม้จะทำนาน ๆ ครั้ง แต่สถานที่และบริเวณง่ายต่อการหลบหนี จึงทำให้มีการหลบหนีในขณะผู้ต้องขังไปหาวัสดุในป่าเป็นจำนวนมากเช่นกัน

การหลบหนีในขณะผู้ต้องขังทำงานสาธารณชนนอกเรือนจำนั้น หากพิจารณาในแง่ของสถานที่และอาณาบริเวณแล้ว ผู้ต้องขังมีโอกาสหลบหนีได้สูง เนื่องจากบริเวณที่ทำงานมักเข้าไปอยู่ในแหล่งชุมชนมีคนพลุกพล่านและมีรถยนต์หนาแน่น ดังนั้นผู้ต้องขังที่ถูกส่งออกมาทำงานสาธารณะจึงต้องผ่านการคัดเลือกเป็นพิเศษ เช่น เหลือโทษจำต่อไปน้อย ขณะเดียวกันก็ให้ผลประโยชน์ตอบแทนในการทำงานสูงเพื่อจูงใจผู้ต้องขัง จึงทำให้สถิติการหลบหนีมีไม่สูงเมื่อเทียบกับการหลบหนีจากสถานที่อื่น ๆ

2. เจ้าพนักงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน

ความมั่นคงแข็งแรงของอาคารสถานที่ภายในเรือนจำเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะทำให้โอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังลดน้อยลง โดยการห่วงใยยับยั้งการหลบหนีให้ทำได้ยากขึ้น อย่างไรก็ตาม โอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังจะมีมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าพนักงานผู้ควบคุมเป็นสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากการหลบหนีของผู้ต้องขัง ก็คือการหลบหนีไปจากการควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน นั่นเอง

การที่ผู้ต้องขังสามารถหลบหนีไปจากการควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน ได้นั้น เมื่อพิจารณาจากวิธีการหลบหนีของผู้ต้องขัง ประกอบกับผลแห่งการสอบสวนพิจารณาลงโทษความผิดทางวินัยของเจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการหลบหนีของผู้ต้องขังแล้ว สามารถแยกพิจารณาปัจจัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับการที่ทำให้ผู้ต้องขังหลบหนีจากการควบคุมของเจ้าพนักงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน ได้ดังนี้

2.1 ความประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ จากรายงานการสอบสวนทางวินัย ปรากฏว่า เจ้าพนักงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน หลายนายที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการหลบหนีของผู้ต้องขัง มักจะเป็นผู้ที่ประมาทเลินเล่อในการปฏิบัติหน้าที่ โดยปฏิบัติงานไปโดยขาดความระมัดระวังหรือเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ ทำให้ผู้ต้องขังสบโอกาส หลบหนีไปได้

ความประมาทเลินเล่อของเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น เกี่ยวพันกับปัจจัยสองประการ กล่าวคือความจำเจของงานและความคุ้นเคยกับผู้ต้องขังในประการแรก กล่าวได้ว่างานของเรือนจำนั้นเป็นงานที่ก่อให้เกิดความจำเจและเบื่อหน่ายต่อเจ้าพนักงานทั่วไป โดยเฉพาะ

เจ้าพนักงานในระดับ ผู้คุมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการควบคุมผู้ต้องขังเป็นงานที่ต้องกระทำติดต่อกันตลอด 24 ชั่วโมง และจะต้องกระทำติดต่อกันตลอดไปไม่มีวันหยุดราชการทั่ว ๆ ไปด้วย ในขณะที่เจ้าพนักงานระดับสูงจะต้องเข้าตรวจเวรในเวลากลางคืนอยู่เสมอ ทำให้เกิดความเครียด เบื่อหน่าย และขาดความสนใจเอาใจใส่ในการปฏิบัติงานได้นอกจากนี้การที่เจ้าพนักงานของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นงานประจำ ซ้ำซากได้แก่ การนั่งเฝ้ากำแพง ฝ้าเขตแดน หรืออยู่บนป้อมยามคอยคอยระวังเหตุการณ์อยู่เป็นประจำโดยไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ทำให้เจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่เกิดความเคยชิน และไม่คิดว่าจะมีผู้ต้องขังหลบหนีในวันทีตนปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้เพราะความจำเจซ้ำซากและเกิดความเบื่อหน่ายในการปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นผลให้ละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่และเกิดความเสียหายได้

ในประการที่สอง เกี่ยวพันกับความคุ้นเคยของเจ้าพนักงานกับผู้ต้องขัง โดยเฉพาะในกรณีของผู้ต้องขังกองนอก ซึ่งได้มีระเบียบให้เจ้าพนักงานควบคุมดูแลให้ผู้ต้องขังที่ออกไปทำงานนอกเรือนจำอยู่ในสายตาเสมอ แต่ในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากที่เจ้าพนักงานจะคอยควบคุมในลักษณะเช่นนี้ได้ โดยเฉพาะการทำงานสวนป่า การออกหาวัตถุดิบในป่า หรือแม้แต่การทำความสะอาดหน้าเรือนจำหรือการเลี้ยงสุกรก็ตาม ดังนั้นเจ้าพนักงานซึ่งเป็นผู้คุมก็มักจะอาศัยความคุ้นเคยและผูกจิตใจผู้ต้องขังให้เคารพรักใคร่ เพื่อที่จะได้ไม่หลบหนี ความคุ้นเคยดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดผลดีในแง่ที่ว่า เจ้าพนักงานไม่ต้องคอยควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัดตลอดเวลา แต่ให้ผู้ต้องขังดูแลกันเองหรือผ่อนปรนการควบคุมได้บ้าง โดยอาศัยการผูกจิตใจให้ผู้ต้องขังรักใคร่เป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะการควบคุมอย่างเคร่งครัดนั้นจะต้องมีเจ้าพนักงานดูแลควบคุมหลายคน แต่ในปัจจุบันตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ เรือนจำจะใช้เจ้าพนักงานต่อผู้ต้องขังในอัตราส่วน 2 ต่อ 5 หรือ 1 ต่อ 5 แล้วแต่กรณี ซึ่งในลักษณะงานบางอย่างไม่เพียงพอ แต่ผลเสียก็อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน กล่าวคือ การที่เจ้าพนักงานมีความคุ้นเคยและไว้วางใจผู้ต้องขังและไม่ควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัด อาจนำไปสู่ความประมาทเลินเล่อและทำให้ผู้ต้องขังหลบหนีไปได้ เช่น เจ้าพนักงานซึ่งผู้คุมปล่อยให้ละเลยไม่ควบคุมดูแลผู้ต้องขัง ให้ ผู้ต้องขังทำงานอยู่ตามลำพังหรือมอบหมายให้ดูแลกันเอง ส่วนตนเองกลับไปรับประทานข้าวที่บ้าน หรือผู้คุมใช้ให้ผู้ต้องขังไปซื้อบุหรี่ให้และประกอบกับผู้ต้องขังเกิดมีเหตุจูงใจในการหลบหนีขึ้น ก็อาจจะทำให้ผู้ต้องขังคนนั้นหลบหนีได้

กรณีเกี่ยวกับการที่เจ้าพนักงานเรือนจำมีความคุ้นเคยหรือไว้วางใจผู้ต้องขัง โดยคิดว่าตนได้ผูกจิตใจผู้ต้องขังไว้ดีแล้ว ประกอบกับการปฏิบัติงานที่ซ้ำซากและจำเจอยู่ทุก ๆ วัน และอาจทำให้พนักงานเกิดความเบื่อหน่ายหรือประมาท ในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังได้ง่ายนั้นอาจแก้ไขได้โดยการสับเปลี่ยนเจ้าพนักงานในหน้าที่ต่าง ๆ ให้เปลี่ยนกันทำหน้าที่ที่

แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความจำเจ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติอาจจะเกิดปัญหาเช่นกัน กล่าวคือ เจ้าพนักงานที่ถูกสับเปลี่ยนหน้าที่กันทำนี้ จะทำงานเพียงขอให้การอยู่เวรของตนผ่านพ้นไปเท่านั้นไม่ได้คำนึงถึงผลงานในการทำงานของผู้ต้องขัง ซึ่งจะต่างจากกรณีที่มีผู้คุมรับผิดชอบแต่เพียงคนเดียว

นอกจากนี้ เจ้าพนักงานที่ถูกจัดให้ทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังกองนอกบางหน่วยเช่นโรงเลี้ยงหมู หรือทำความสะอาดเรือนจำ มักจะเป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถและขาดคุณภาพที่จะทำงานอื่นในเรือนจำ จึงถูกส่งให้มาทำงานดังกล่าวและทำให้เกิดความเสียหายขึ้น

2.1 ความด้อยประสิทธิภาพ ในการหลบหนีของผู้ต้องขังในบางกรณี มิได้เกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าพนักงานเสียทีเดียว ในบางครั้งเจ้าพนักงานมีความตั้งใจดีในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ด้วยความอ่อนประสบการณ์หรือผู้ชั้นเชิงของผู้ต้องขังไม่ได้ ก็อาจจะทำให้ถูกผู้ต้องขังที่มีประสบการณ์หรือมีชั้นเชิงสูงหลอกและหลบหนีไปได้ ซึ่งในเรื่องนี้กล่าวได้ว่าการควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนีนั้น เสมือนเป็นการแข่งขันกีฬาอย่างหนึ่งระหว่างผู้ควบคุมกับผู้ต้องขัง ถ้าเมื่อใดผู้คุมแพ้ ตามชั้นเชิงผู้ต้องขังไม่ทัน การหลบหนีก็เกิดขึ้น สามารถไล่ตามชั้นเชิงของผู้ต้องขังได้หรือรู้เท่าทันได้ การหลบหนีก็จะไม่เกิดขึ้น มีกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นที่เรือนจำจังหวัดภูเก็ต ปี 2530 ผู้ต้องขังกองนอกคนหนึ่งได้พยายามตีสนิทกับเจ้าพนักงานและทำตัวให้เจ้าพนักงานไว้ใจ โดยจะทำหน้าที่ดูแลและสอดส่องพฤติกรรมของผู้ต้องขังอื่น ๆ มารายงานให้เจ้าพนักงานเสมอ นอกจากนี้ยังคอยทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในเรื่องต่าง ๆ ในการดูแลผู้ต้องขังคนอื่น ๆ แต่เมื่อสบโอกาสเพราะเหตุที่เจ้าพนักงานไว้ใจก็เลยหลบหนีไปเสียเอง

ความด้อยประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานอาจทำให้การหลบหนีภายในก็ได้ เช่น ผู้ต้องขังที่มีชั้นเชิงในการหลบหนีสูง อาจจะใช้อุบายต่าง ๆ เพื่อที่จะหลอกล่อผู้คุมที่เข้าปฏิบัติราชการใหม่ ๆ ให้ออกจากจุดตรวจหรือจุดเฝ้ายาม หรืออาจจะหลบหนีจากการตรวจนับจำนวนในแต่ละช่วงและซ่อนตัวอยู่ก่อนจะหลบหนี หรืออาจใช้อุบายในการทำกุญแจมือของซึ่งมีบันไดเก็บอยู่ และเมื่อถึงวันหยุดราชการซึ่งมีผู้คูน้อย ก็ใช้กุญแจไขเอาบันไดออกมาปีนกำแพงหลบหนีไป ดังเช่นที่เกิดขึ้นที่เรือนจำกลางเชียงใหม่ ปี 2532 เป็นต้น

ความด้อยประสิทธิภาพในการควบคุมผู้ต้องขังนี้ มักจะเกิดขึ้นกับผู้คุมซึ่งได้รับการบรรจุแต่งตั้งใหม่ ๆ ก็จะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติราชการเลย เจ้าพนักงานเหล่านี้ขาดการฝึกอบรมอย่างเพียงพอ การอบรมเจ้าพนักงานเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นการทดลองปฏิบัติราชการไปในทันที ในช่วงแรก ๆ บางเรือนจำก็จะไม่มอบหมายงานสำคัญ ๆ ให้ โดยให้อยู่ในความ

ดูแลของเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่มีความชำนาญ แต่ในบางเรื่องเจ้าหน้าที่ขาดแคลนเจ้าพนักงานก็มีความจำเป็นที่ต้องใช้เจ้าพนักงานเหล่านี้เข้าทำหน้าที่ ซึ่งก็อาจจะมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้

2.3 การทุจริตต่อหน้าที่ ในบางกรณีเจ้าพนักงานมีส่วนรู้เห็นเป็นใจกับการหลบหนีของผู้ต้องขัง หรือช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังหลบหนีโดยแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งกรณีเช่นนี้ก็จะทำให้โอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังมีมากขึ้น

การรู้เห็นเป็นใจของเจ้าพนักงานต่อการหลบหนีของผู้ต้องขังนั้น อาจจะทำได้ในกรณีที่เจ้าพนักงานคนนั้นมีหน้าที่รับผิดชอบผู้ต้องขังคนนั้นอยู่ ที่เป็นผู้ที่อยู่เวรเฝ้ากำแพง หรือควบคุมผู้ต้องขังกองนอกแล้วแก้มองปล่อยให้ผู้ต้องขังหนีไป หรือควบคุมผู้ต้องขังไปดำเนินคดีที่ศาลแล้วปล่อยให้มีการจี้แหกหักโดยใช้อาวุธหลบหนีไป โดยทำเป็นว่าตนเองไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย อย่างไรก็ตามในกรณีเช่นนี้ถ้าเกิดขึ้นเจ้าพนักงานก็ต้องนำอนาคตราชการของตนเข้าไปเสี่ยง ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่กล้า กรณีเช่นนี้จึงเกิดขึ้นน้อยมาก

ในอีกกรณีหนึ่ง เจ้าพนักงานทุจริตต่อหน้าที่ รู้เห็นเป็นใจหรือช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังหลบหนีไปจากความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ซึ่งรับผิดชอบอยู่ในเวลาที่มีการหลบหนีนั้น ในกรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานที่ทุจริตไม่ต้องการให้ตนเข้าไปพัวพันกับการถูกลงโทษทางวินัยจึงช่วยให้ผู้ต้องขังหนีในขณะที่เจ้าพนักงานผู้อื่นรับผิดชอบหรืออาจจะเป็นในกรณีที่เจ้าพนักงานทะเลาะกันก็แก้มองส่งเสริมให้ผู้ต้องขังหลบหนีในขณะที่เจ้าพนักงานที่เป็นคู่กรณีของตนรับผิดชอบควบคุมดูแลอยู่ถูกลงโทษทางวินัย กรณีเช่นนี้จะเกิดขึ้นในเรื่องจำที่เจ้าพนักงานแตกความสามัคคี ทะเลาะ หรือชิงดีชิงเด่นกัน ทำให้มีการกลั่นแกล้ง การกลั่นแกล้งอาจมีเลยไปถูกผู้บังคับบัญชาสูงสุดของ

เรือนจำ คือ ผู้บัญชาการ ซึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการหลบหนีของผู้ต้องขัง แม้ว่าโดยทั่วไปผู้บัญชาการอาจจะไม่ต้องรับผิดชอบทางวินัย แต่ก็จะถูกตำหนิติเตียนจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงได้ เนื่องจากการทำให้ผู้ต้องขังในความรับผิดชอบหลบหนี ถือเป็นความบกพร่องในการบริหารงานเรือนจำประการหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ในเรือนจำที่มีการสืบเปลี่ยนผู้บัญชาการเรือนจำ และผู้บัญชาการเรือนจำคนใหม่เคร่งครัดในระเบียบมาก หรือบริหารงานในลักษณะที่กระทบต่อผลประโยชน์ของเจ้าพนักงาน “เจ้าถิ่น” เก่าก็อาจมีการกลั่นแกล้งผู้บัญชาการเกิดขึ้นได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามในส่วนที่เกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่เช่นนี้ ยากที่จะหาหลักฐานหรือพยานมายืนยันเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่สามารถจับกุมผู้ต้องขังที่หลบหนีได้ หรือแม้แต่จับกุมผู้ต้องขังก็ไม่กล้าที่จะบอกความจริง ดังนั้น ในแต่ละปีจึงไม่มี

สถิติการทุจริตต่อหน้าที่ราชการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการหลบหนีของผู้ต้องขังเกิดขึ้นเลย อย่างมากที่สุดก็อาจจะมีการลงโทษทางวินัยฐาน บกพร่องต่อหน้าที่ หรือประมาทเลินเล่อเท่านั้น

3. ระบบควบคุม

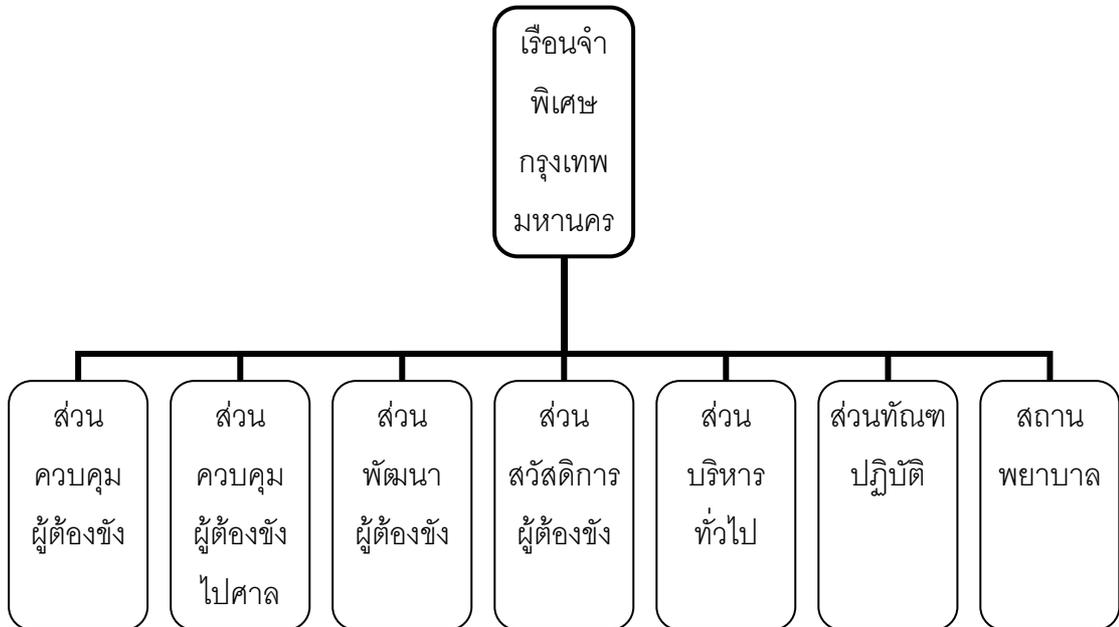
ระบบควบคุม หมายถึง ความสัมพันธ์ของมาตรการต่าง ๆ ของทางเรือนจำที่ใช้ในการควบคุมผู้ต้องขัง และทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ในเรือนจำดำเนินไปด้วยดี ระบบควบคุมจึงมีขอบเขตที่กว้างขวาง ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ภายในเรือนจำและภายนอกเรือนจำที่เจ้าพนักงานของเรือนจำจะต้องปฏิบัติ นับตั้งแต่เริ่มนำผู้ต้องขังออกจากเรือนนอนในตอนเช้า การตรวจนับ การจัดหาหมุดผู้ต้องขัง การตรวจค้น การตรวจตราอยู่เวรยามไปจนกระทั่งนำผู้ต้องขังเข้าเรือนนอนในเวลาเย็น และนำผู้ต้องขังออกไปวันใหม่ ดังนั้น การควบคุมผู้ต้องขังจึงนับว่าเป็นงานที่ต้องทำตลอด 24 ชั่วโมง และกระทำติดต่อกันโดยไม่มีวันหยุด ทั้งนี้เพื่อเป็นการปฏิบัติตามเป้าหมายของงานราชทัณฑ์ในด้านการควบคุมผู้ต้องขังไว้มิให้หลบหนี ระบบควบคุมจึงจัดว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเพิ่มหรือลดโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขัง

การควบคุมผู้ต้องขังไป-กลับศาลและเรือนจำ

การแบ่งส่วนราชการภายในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งออกเป็น ส่วนต่าง ๆ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2.6

การแบ่งส่วนราชการภายในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

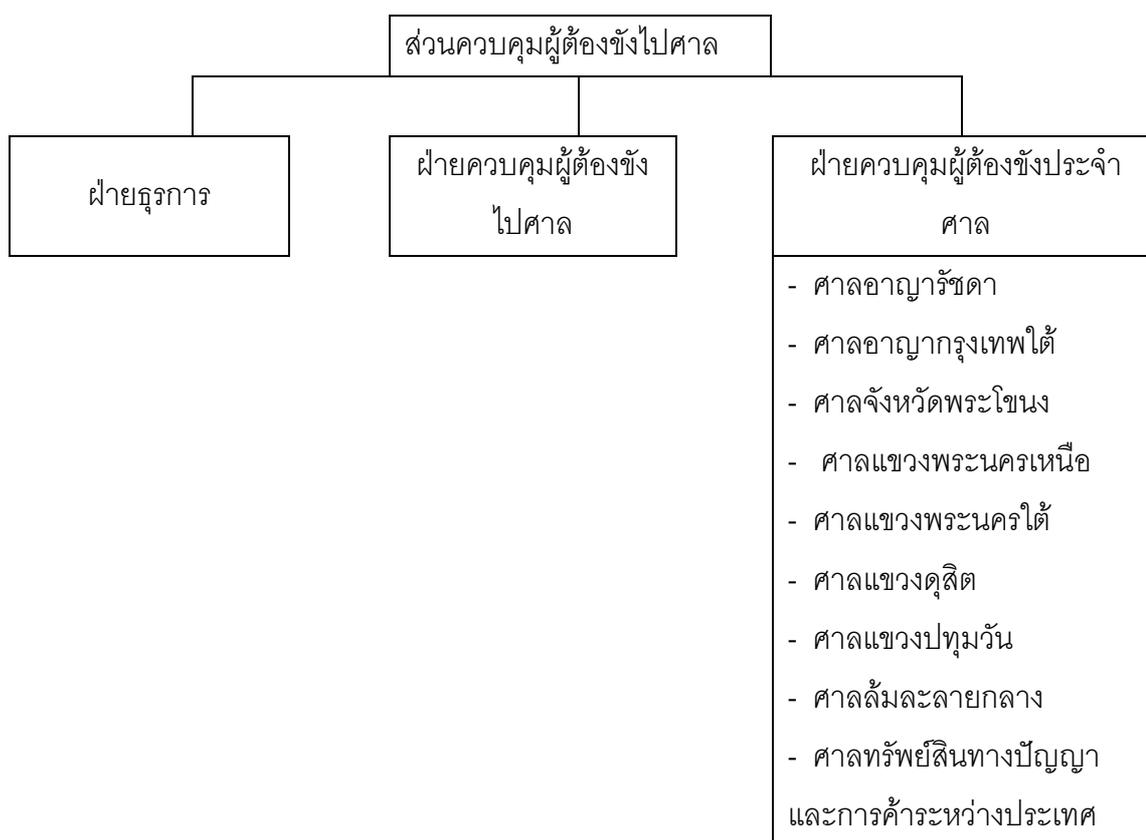

การแบ่งส่วนราชการภายในส่วนควบคุมผู้ต้องขังไปศาล เรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 2.7

การแบ่งส่วนราชการภายในส่วนควบคุมผู้ต้องขังไปศาล

เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร

หน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังไปศาล

1. เรือนจำ/ทัณฑสถานในเขตกรุงเทพมหานคร และเรือนจำกลางบางขวางหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังไปดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีที่ศาลต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เรือนจำพิเศษธนบุรี และเรือนจำพิเศษมีนบุรี ดังนี้

1.1 เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร รับผิดชอบในการควบคุมรับ-ส่งผู้ต้องขัง ไปดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีตามคำสั่งเบิกของศาล ที่มีห้องควบคุมประจำศาล ในความรับผิดชอบของเรือนจำ รวม 9 ศาล ได้แก่ ศาลอาญารัชดา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ศาลล้มละลายกลาง ศาลแขวงปทุมวัน ศาลจังหวัดพระโขนง

ศาลแขวงดุสิต ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ และศาลที่ไม่มีห้องควบคุม ผู้ต้องขังประจำศาล รวม 6 ศาล ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลแพ่งใต้ ศาลแรงงานกลาง ศาลทหาร ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเบิกตัวผู้ต้องขังที่ระบุในคำสั่งเบิกตัวของศาลจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เรือนจำกลางบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์

1.2 เรือนจำพิเศษธนบุรี รับผิดชอบในการควบคุม รับ-ส่งตัว ผู้ต้องขังประจำศาล 3 ศาล ได้แก่ ศาลธนบุรี ศาลจังหวัดตลิ่งชัน และศาลแขวงธนบุรีที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัวจากเรือนจำพิเศษธนบุรี และทัณฑสถานหญิงธนบุรี

1.3 เรือนจำพิเศษมีนบุรี รับผิดชอบในการควบคุม รับ-ส่งตัว ผู้ต้องขังประจำศาล จังหวัดมีนบุรี ที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัวจากเรือนจำพิเศษมีนบุรี

2. สำหรับเรือนจำ/ทัณฑสถานในส่วนภูมิภาค หน้าที่ในการควบคุมตัวผู้ต้องขังจากเรือนจำไปศาล เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 6)

ขั้นตอนการปฏิบัติในการควบคุมผู้ต้องขังไปศาล

1. เมื่อศาลมีคำสั่งเบิกตัวผู้ต้องขังมายังเรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของคำสั่งเบิกตัวโดยเฉพาะวันเดือนปี ลายมือชื่อผู้พิพากษาผู้ลงนามให้เบิกตัวและตราประทับของศาล หากปรากฏว่ามีความไม่ถูกต้องหรือพบความผิดปกติของคำสั่งเบิกตัวให้รายงานผู้บังคับบัญชาทราบและตรวจสอบกันหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยด่วน ห้ามนำผู้ต้องขังที่ระบุในคำสั่งเบิกตัวออกจากเรือนจำเพื่อไปศาล จนกว่าจะได้ตรวจสอบความถูกต้องแล้วเสร็จ หากปรากฏว่าผู้ต้องขังที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัวเป็นผู้ต้องขังคดีสำคัญหรือมีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจ หรือเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมพิจารณาเห็นว่ามี ความจำเป็นและจะต้องใช้เครื่องพันธนาการ ให้ถือปฏิบัติตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 พร้อมกับเพิ่มมาตรการการควบคุมเป็นกรณีพิเศษ

ในกรณีที่มีผู้ต้องขังคดีสำคัญ หรือผู้ต้องขังที่ไม่น่าไว้วางใจ ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำผู้รับผิดชอบ แจ้งแก่เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม สำหรับเรือนจำในส่วนภูมิภาคให้แจ้งแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้มีหน้าที่รับตัวไปศาล และแจ้งศาลทราบทุกครั้ง ตามแบบรายงานพฤติการณ์ผู้ต้องขัง (ศ.1, ศ.2)

อนึ่ง หากไม่มีตัวผู้ต้องขัง ที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัว ให้ดำเนินการแจ้งศาลทราบ ในกรณีที่ไม่มีความจำเป็นเกิดจากการย้ายไปเรือนจำ/ทัณฑสถานอื่น ๆ ให้ประสานเรือนจำที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามคำสั่งศาลต่อไป

2. ผู้ต้องขังที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัวไปศาล ให้ทำการแยกออกจากผู้ต้องขังอื่น โดยควบคุมให้จัดการทำกิจวัตร และรับประทานอาหารเข้าให้แล้วเสร็จโดยเร็วก่อนผู้ต้องขังอื่น

3. ให้ผู้ต้องขังที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัวไปศาล แต่งเครื่องแต่งกายตามแบบที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์กำหนด กรณีเป็นผู้ต้องขังทั่วไป ให้ใส่เสื้อสีน้ำตาลตามปกติ ส่วนผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมที่มีของกลางยาบ้าตั้งแต่ 1,000 เม็ดขึ้นไปให้ใส่เสื้อที่มีแถบผ้าสีเขียวติดที่แขนและหากเป็นผู้ต้องขังที่มีของกลางยาบ้าตั้งแต่ 10,000 เม็ดขึ้นไปหรือยาเสพติดชนิดอื่นจำนวนมากรวมทั้งผู้ต้องขังที่เป็นผู้ร้ายรายสำคัญในคดีอื่น ๆ ให้ใส่เสื้อที่มีแถบสีแดงติดที่แขนโดยไม่อนุญาตให้นำเสื้อผ้าและสิ่งของอื่นติดตัวไป ยกเว้นในกรณีที่อากาศหนาวผิดปกติ ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการทัณฑสถานที่จะพิจารณาและผ่อนปรนตามความเหมาะสม

4. ตรวจสอบรายชื่อและตัวผู้ต้องขังให้ถูกต้อง แล้วใส่เครื่องพันธนาการให้เหมาะสมตามคำสั่งพัศดีอย่าให้ผู้ต้องขังมีโอกาสเลือกขนาดของเครื่องพันธนาการ

5. เมื่อใส่เครื่องพันธนาการแล้ว ให้หัวหน้าฝ่ายควบคุมฯ หรือพัศดีผู้ได้รับมอบหมายทำการตรวจสอบสภาพเครื่องพันธนาการ และของติดตัวอื่นของผู้ต้องขังที่จะออกไปศาลให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยมั่นคงและเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด

6. ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำผู้รับผิดชอบ จัดการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องขังที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัวลงในแบบเปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วหัวแม่มือ (ศ.3) ไว้เป็นหลักฐานเพื่อเปรียบเทียบเมื่อกลับจากศาล สำหรับการตรวจสอบว่าเป็นบุคคลเดียวกันหรือไม่

7. ก่อนจะส่งมอบตัวผู้ต้องขังให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำทำการตรวจค้นตัว สิ่งของติดตัว และสภาพเครื่องพันธนาการให้เป็นที่ยอมรับพร้อมทั้งลงชื่อไว้เป็นหลักฐานตามแบบฟอร์ม การส่งมอบตัวผู้ต้องขังไปศาล (ศ.4)

8. ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เข้าไปตรวจรับตัวผู้ต้องขังภายในเรือนจำให้เจ้าหน้าที่รักษาการณ์ประตูเรือนจำ เข้มงวดกวดขันในการพกพาอาวุธ และสิ่งของต้องห้ามอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด

9. ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำผู้รับผิดชอบ ตรวจค้นรถยนต์ในการรับ-ส่งผู้ต้องขังอย่างละเอียดทั้งไปและกลับ เพื่อป้องกันมิให้มีการนำอาวุธ วัตถุระเบิดหรือสิ่งของต้องห้ามซุกซ่อนไว้ใน

รถก่อนนำตัวผู้ต้องขังขึ้นรถยนต์และลงชื่อไว้เป็นหลักฐานในแบบ ศ.4 รวมทั้ง ตรวจสอบสภาพความมั่นคงแข็งแรงของรถยนต์ด้วย

10. ก่อนนำผู้ต้องขังทั้งหมดขึ้นรถยนต์ ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการตรวจสอบผู้ต้องขังและจำนวนผู้ต้องขังที่ศาลมีคำสั่งเบิกตัวให้ถูกต้อง และทำการปิดล็อกคกุญแจประตูรถยนต์ให้เรียบร้อยมั่นคง

11. การรับตัวผู้ต้องขังกลับจากศาล หรือผู้ต้องขังเข้าใหม่ ให้เจ้าหน้าที่เรือนจำผู้รับผิดชอบทำการตรวจค้นตัวและสิ่งของต้องห้าม พร้อมกับตรวจสอบสภาพเครื่องพันธนาการโดยละเอียด และดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในแบบฟอร์มการส่งมอบตัวผู้ต้องขังให้เป็นที่เรียบร้อยตามแบบ ศ.4 หน้า 2

12. การรับตัวผู้ต้องขังกลับเข้าเรือนจำ ให้ทำการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องขังทุกคนแล้วเปรียบเทียบหลักฐานการส่งตัวให้ถูกต้องตรงกัน

การจัดอาหารสำหรับผู้ต้องขังที่ศาล

ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานจัดเตรียมอาหารกลางวันสำหรับผู้ต้องขังที่ศาลเบิกตัวนำติดตัวไปรับประทานที่ศาล โดยเตรียมอาหารและน้ำให้เพียงพอกับผู้ต้องขังที่ไปศาลในแต่ละวัน หากทางศาลได้จัดเตรียมให้ ให้ถือว่าเป็นส่วนเสริมเพิ่มเติมจากเรือนจำ และให้จัดเตรียมช้อนพลาสติกไว้ให้ผู้ต้องขังสำหรับรับประทานอาหาร เพื่อป้องกันการดัดแปลงเป็นอาวุธ สำหรับเรือนจำ/ทัณฑสถานในเขตกรุงเทพมหานคร และเรือนจำกลางบางขวาง ห้ามมิให้ผู้ต้องขังรับประทานอาหารที่ญาตินำมาให้ เว้นแต่ เป็นกรณีผู้ต้องขังรับตัวใหม่ในวันนั้น ๆ และกรณีที่ศาลมีนโยบายให้ผู้ต้องขังรับประทานอาหารส่วนตัวได้ ทั้งนี้ ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทำการตรวจค้นอาหารก่อนส่งให้ผู้ต้องขัง

การเยี่ยมและการรับฝากของเยี่ยมสำหรับผู้ต้องขังที่ศาล

ตามปกติ ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานงดเยี่ยมและรับของฝากสิ่งของจากญาติผู้ต้องขังทุกศาลที่เรือนจำฯ รับผิดชอบอยู่ โดยจัดทำประกาศแจ้งให้ญาติผู้ต้องขังทราบว่า หากญาติที่มีความประสงค์จะเยี่ยมหรือฝากสิ่งของให้กับผู้ต้องขัง ขอให้ติดต่อกับผู้ต้องขังที่เรือนจำโดยตรง ทั้งนี้ให้รวมถึงเรือนจำทัณฑสถานในส่วนภูมิภาคด้วย เพื่อเป็นการป้องกันการลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามซุกซ่อนผ่านช่องทางของเยี่ยมญาติ ซึ่งยากแก่การตรวจค้น

หากศาลมีนโยบายให้ผู้ต้องขังรับการเยี่ยมและของเยี่ยมได้ ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบที่ศาลกำหนด โดยเจ้าหน้าที่จะต้องระมัดระวังในการเยี่ยมและกำหนดมาตรการการเยี่ยมที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งตรวจค้นของเยี่ยมอย่างละเอียด

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเข้าใหม่ที่ศาล

1. กรณีเป็นผู้ต้องขังใหม่ ก่อนที่จะนำผู้ต้องขังใหม่เข้าคุมขังในห้องควบคุมที่ศาลให้สอบถามความประสงค์ว่า ต้องการจะใช้โทรศัพท์ติดต่อกับญาติหรือบุคคลใกล้ชิดหรือทนายความในการดำเนินการใด ๆ ทางกฎหมายหรือไม่ หากต้องการให้อนุญาตใช้โทรศัพท์สาธารณะที่จัดไว้หรือโทรศัพท์มือถือส่วนตัวได้ (หากมี) โดยทำการจดบันทึกเลขหมายและจำนวนครั้งที่โทรทุกรายภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ประจำศาลขณะทำการสนทนาอย่างใกล้ชิด

2. หากผู้ต้องขังใหม่ประสงค์จะรับประทานอาหารส่วนตัว ให้เจ้าหน้าที่ควบคุมอนุญาตให้ผู้ต้องขัง สามารถรับของเยี่ยมจากญาติ (เฉพาะอาหารและน้ำ) หรือหากไม่มีญาติ ก็ให้ซื้อน้ำและอาหารรับประทานได้ โดยใช้เงินส่วนตัว ที่มีก่อนการลงบัญชีทรัพย์สิน และจัดให้รับประทานอาหารในบริเวณห้องควบคุมภายใต้การตรวจสอบและการควบคุมของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสงเคราะห์ให้กับผู้ต้องขังใหม่ในการปรับสภาพตนเอง

การควบคุมผู้ต้องขังเดินทางไป-กลับ ระหว่างศาลและเรือนจำ/ทัณฑสถาน ในเขตกรุงเทพมหานครและเรือนจำกลางบางขวาง ให้ดำเนินการดังนี้

หน่วยงานควบคุมผู้ต้องขังไปศาล จะต้องดำเนินการออกคำสั่งและแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ ถือปฏิบัติ ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ ที่มีหน้าที่รับตัวผู้ต้องขัง ให้ไปถึงเรือนจำ/ทัณฑสถานก่อนเวลาที่จะควบคุมผู้ต้องขังไปศาล เพื่อดำเนินการตรวจสอบจำนวนและรายชื่อผู้ต้องขังให้ตรงตามคำสั่งเบิกตัวของศาล เมื่อมีปัญหาใดให้รีบประสานงานกับผู้บังคับบัญชาเพื่อแก้ปัญหาโดยทันที

2. การเดินทางไปกลับ ให้กำหนดเส้นทางหลัก และเส้นทางรองไว้ให้ชัดเจน

3. นับจำนวนผู้ต้องขังขึ้นรถยนต์ให้ครบถ้วน

4. ปิดประตูห้องควบคุม และใส่กุญแจให้เรียบร้อย แล้วให้ผู้ถือกุญแจส่งมอบให้

หัวหน้าชุด เก็บรักษาไว้ด้านหน้ารถยนต์

5. ปิดประตูรถยนต์ทั้งด้านหน้าและด้านหลังทุกครั้ง เพื่อความปลอดภัยในการควบคุม
6. ก่อนออกเดินทางจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้แจ้งฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังไปศาลทราบและให้รายงานจุดผ่านเป็นระยะ จนถึงที่หมาย
7. ขณะควบคุมผู้ต้องขังเดินทางทั้งไปและกลับในกรณีที่รถยนต์เกิดขัดข้อง ให้ดำเนินการดังนี้
 - 7.1 รายงานหัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังประจำศาล ที่เป็นต้นสังกัดทราบ พร้อมทั้งรายงานสถานการณ์ทุกระยะ
 - 7.2 รายงานผู้อำนวยการส่วนควบคุมผู้ต้องขังไปศาล และหัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังไปศาลทราบ เพื่อจัดกำลังเจ้าหน้าที่และรถยนต์ ช่วยเหลือสนับสนุนโดยทันที
 - 7.3 หัวหน้าชุดจัดกำลังเจ้าหน้าที่ควบคุมสถานการณ์รอบบริเวณรถยนต์
 - 7.4 หัวหน้าชุดขอกำลังตรวจท้องที่/ตำรวจนครบาล 191 ฯลฯ เพื่อช่วยคุ้มกัน
 - 7.5 ก่อนย้ายผู้ต้องขัง ให้กันประชาชนออกห่างบริเวณดังกล่าว
 - 7.6 เมื่อต้องย้ายผู้ต้องขัง จากรถยนต์คันหนึ่งไปยังรถยนต์อีกคันหนึ่ง ให้รถยนต์ทั้ง 2 คัน จอดใกล้กันที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ และจัดกำลังเจ้าหน้าที่ควบคุมอย่างใกล้ชิด และให้ย้ายผู้ต้องขังลงมา ครั้งละไม่เกิน 5 คนจนครบ
 - 7.7 เจ้าหน้าที่ผู้ถืออาวุธปืน ให้ยืนรักษาการณ์ในจุดที่เหมาะสม
 - 7.8 ถ้าการดำเนินการล่าช้า ให้หัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังประจำศาลต้นสังกัด รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น และศาลทราบ
8. ขณะเดินทางไปศาลและกลับเรือนจำ/ทัณฑสถาน ในกรณีที่รถยนต์เกิดอุบัติเหตุ ให้ดำเนินการดังนี้
 - 8.1 หัวหน้าชุดรับ-ส่ง ผู้ต้องขังพิจารณาดำเนินการแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร
 - 8.2 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ
 - 8.3 จัดทำแบบรายงานอุบัติเหตุ
 - 8.4 ถ้าอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น รถยนต์เสียหายไม่สามารถวิ่งต่อไปได้ ให้ดำเนินการตามมาตรการข้อ 7
9. ขณะเดินทางไปศาล มีผู้ต้องขังป่วยกะทันหันหรือป่วยหนัก ให้ดำเนินการดังนี้
 - 9.1 นำผู้ต้องขังดังกล่าวมาไว้ใกล้ประตูทางออก เพื่อปฐมพยาบาลเบื้องต้น
 - 9.2 ห้ามเปิดประตูห้องขังโดยเด็ดขาด

9.3 เมื่อเดินทางถึงศาลแล้วอาการยังไม่ทุเลา รีบรายงานให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาลทราบ

10. ขณะเดินทางไปศาล มีผู้ต้องขังทะเลาะวิวาทกันภายในรถยนต์ให้ดำเนินการดังนี้

10.1 ให้เจ้าหน้าที่ระงับเหตุโดยการห้ามปราม และให้ผู้ต้องขังในรถแยกคู่อกรณีออกจากกัน และเรียกตัวมาไว้ใกล้ประตูทางออก

10.2 ห้ามเปิดประตูห้องขังเข้าไประงับเหตุโดยเด็ดขาด

10.3 เมื่อถึงศาลแล้วให้แยกคู่อกรณีออกจากกันและสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นแล้วรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ เพื่อดำเนินการตามระเบียบทางราชการต่อไป

11. ขณะควบคุมผู้ต้องขังเดินทางไปศาล และกลับเรือนจำ/ทัณฑสถานเกิดเหตุเพลิงไหม้รถยนต์บรรทุกผู้ต้องขัง ให้หยุดรถและรีบดำเนินการดับไฟโดยใช้อุปกรณ์ดับเพลิงประจำรถ ถ้าดับไม่ได้ให้ดำเนินการดังนี้

11.1 ให้เจ้าหน้าที่ ผู้มีหน้าที่ถืออาวุธปืน ลงมายืนคุมสถานการณ์ยังจุดที่เหมาะสม และให้นั่งรวมกลุ่มไว้

11.2 หัวหน้าชุดเปิดประตูห้องควบคุมภายในรถยนต์ นำผู้ต้องขังลงมาจากรถยนต์ และให้นั่งรวมกลุ่มไว้

11.3 ขอกำลังสนับสนุน จากตำรวจนครบาล 191 หรือตำรวจท้องที่และเจ้าหน้าที่ดับเพลิง โดยทันที

11.4 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ

11.5 หัวหน้าชุดควบคุมสถานการณ์อย่างใกล้ชิดจนกว่ากำลังสนับสนุนจะไปถึงที่เกิดเหตุ

11.6 หากไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ให้ปฏิบัติตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 18 ในกรณีฉุกเฉินอันอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต หรือความปลอดภัยของผู้ต้องขัง ถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำ ไม่สามารถจะย้ายผู้ต้องขังไปควบคุมไว้ ณ ที่อื่นได้ทันท่วงทีจะปล่อยผู้ต้องขังชั่วคราวก็ได้ แต่ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยไปนั้นต้องกลับมาเรือนจำหรือรายงานตนยังสถานีตำรวจ หรือที่ว่าการอำเภอภายในกำหนด 24 ชั่วโมง นับตั้งแต่วันที่ปล่อยไป และปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่นั้น ๆ ถ้าผู้ต้องขังถูกปล่อยไปละเลยไม่ปฏิบัติตามดังกล่าวนี้ ให้ถือว่ามีความผิดฐานหลบหนีการควบคุม เว้นแต่ จะมีข้อแก้ตัวอันควร

12. ขณะควบคุมผู้ต้องขังเดินทางไปศาลและกลับเรือนจำ/ทัณฑสถานในกรณีเกิดเหตุร้าย ให้ดำเนินการดังนี้

12.1 หัวหน้าชุดควบคุมสถานการณืและออกคำสั่ง ถ้าอยู่ในสถานการณืที่สามารถต่อสู้ป้องกันได้ ให้ดำเนินการป้องกันอย่างสุดความสามารถ

12.2 เปิดสัญญาณไฟฉุกเฉิน และสัญญาณเสียง

12.3 ดำเนินการแจ้งเหตุต่อตรวจท้องที่และตำรวจนครบาล 191 โดยทันทีเพื่อขอความช่วยเหลือ

12.4 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น

12.5 ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่ควบคุมสถานการณืในขณะนั้นโดยเคร่งครัด

12.6 เมื่อเหตุการณ์ยุติลงแล้ว รวบรวมข้อมูลโดยละเอียดเสนอผู้บังคับบัญชา

13. ขณะควบคุมผู้ต้องขังเดินทางไปศาลและกลับเรือนจำ/ทัณฑสถานได้รับแจ้งเหตุร้าย หรือภัยพิบัติ ให้ดำเนินการดังนี้

13.1 ให้หัวหน้าชุดตรวจสอบข้อเท็จจริงตามข่าวสารที่ได้รับ

13.2 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ ผู้บังคับบัญชาสั่งการอย่างไรให้ปฏิบัติตามนั้น

14. ในการควบคุมผู้ต้องขังขึ้น-ลงรถยนต์กลับเรือนจำ/ทัณฑสถานให้ดำเนินการดังนี้

14.1 ก่อนขึ้น-ลงรถยนต์ที่ศาล ต้องจัดกำลังเจ้าหน้าที่ควบคุมอย่างใกล้ชิดรวมทั้งตรวจตราสถานที่โดยรอบบริเวณรถยนต์ก่อนทุกครั้ง จนแน่ใจว่ามีความปลอดภัยเพียงพอจึงควบคุมผู้ต้องขังขึ้น

14.2 จัดจำนวนผู้ต้องขังขึ้น-ลงรถยนต์ตามความเหมาะสม

14.3 เจ้าหน้าที่ผู้ถืออาวุธปืน ให้ยืนรักษาการณืในจุดที่เหมาะสม

15. ในกรณีผู้ต้องขังหลบหนีระหว่างขึ้น-ลงรถยนต์ให้ดำเนินการ ดังนี้

15.1 ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการขัดขวาง จับกุมตัวทันที

15.2 ถ้าต้องใช้อาวุธในการระงับเหตุ ให้ปฏิบัติตามมาตรา 16, 17 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 โดยเคร่งครัด

15.3 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทราบ

มาตรา 16 เจ้าพนักงานเรือนจำ อาจใช้อาวุธ นอกจากอาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ในกรณีต่อไปนี้

1. เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี และไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่น นอกจากใช้อาวุธ
2. เมื่อผู้ต้องขังหลายคนก่อการวุ่นวาย หรือพยายามใช้กำลังทำลายประตูรั้ว หรือกำแพงเรือนจำ
3. เมื่อปรากฏว่าผู้ต้องขังใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงาน หรือผู้อื่น

มาตรา 17 เจ้าพนักงานเรือนจำ อาจใช้อาวุธปืนแก่ผู้ต้องขังได้ ในกรณีต่อไปนี้

1. ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธ เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง
2. ผู้ต้องขังกำลังหลบหนี ไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้
3. ผู้ต้องขังตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ก่อการวุ่นวาย หรือพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตูรั้วหรือกำแพงเรือนจำหรือใช้กำลังกายทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดในเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด

ถ้ามีเจ้าพนักงานเรือนจำ ผู้มีอำนาจเหนือตนอยู่ในขณะนั้นด้วย จะใช้อาวุธปืนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วเท่านั้น

หมายเหตุ กรณีเรือนจำ/ทัณฑสถานในส่วนภูมิภาค หน้าที่ในการควบคุมตัวผู้ต้องขังจากเรือนจำไป-กลับศาลและเรือนจำเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 6 แต่เรือนจำ/ทัณฑสถาน ยังต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยถือปฏิบัติตามแนวทางของเรือนจำ/ทัณฑสถานในเขตกรุงเทพมหานครโดยอนุโลม

การควบคุมผู้ต้องขังภายในห้องควบคุมประจำศาลกรณีเรือนจำ/ทัณฑสถานในเขตกรุงเทพมหานครและเรือนจำกลางบางขวางให้ดำเนินการดังนี้

1. ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังประจำศาลต่าง ๆ ออกคำสั่งมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับข้าราชการหรือลูกจ้างแต่ละคน เช่น นาย ก.รับผิดชอบเกี่ยวกับงานทะเบียนการพิมพ์ลายนิ้วมือ ฯลฯ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติ รวมทั้งมอบหมายให้มีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบสถานที่และห้องควบคุมผู้ต้องขัง เพื่อป้องกันการเกิดเหตุร้าย
2. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประจำห้องควบคุมต่าง ๆ ตามความเหมาะสม/ตามจำนวนผู้ต้องขังและอัตรากำลังเจ้าหน้าที่

3. กรณีผู้ต้องขังก่อการทะเลาะวิวาทภายในห้องควบคุม ให้ดำเนินการดังนี้

3.1 หัวหน้างานควบคุม หรือ หัวหน้าห้อง และเจ้าหน้าที่ประจำห้องควบคุม ดำเนินการระงับเหตุโดยทันที

3.2 แยกคู่กรณีออกจากกัน

3.3 รายงานข้อเท็จจริงให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ

3.4 ในกรณีที่มีการบาดเจ็บสาหัส ให้รายงานศาลทราบ เพื่อดำเนินการทาง คดีอาญาและควบคุมตัว ผู้ต้องขังกลับเรือนจำ/ทัณฑสถานเพื่อรักษาพยาบาล

4. กรณีผู้ต้องขังป่วย ภายในห้องควบคุม ให้ดำเนินการ ดังนี้

4.1 หัวหน้างานควบคุมหรือหัวหน้าห้องและเจ้าหน้าที่ประจำห้องควบคุม รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ

4.2 ผู้ต้องขังป่วยจนไม่สามารถควบคุมตัวขึ้นห้องพิจารณาคดีได้ ให้รายงานศาล ทราบและควบคุมผู้ต้องขังกลับเรือนจำ/ทัณฑสถาน เพื่อรักษาพยาบาล

5. กรณีผู้ต้องขังเสียชีวิต ภายในห้องควบคุมให้ดำเนินการ ดังนี้

5.1 หัวหน้าห้องควบคุมหรือเจ้าหน้าที่ประจำห้องควบคุมรายงานผู้บังคับบัญชา ตามลำดับชั้นและศาลทราบ

5.2 ให้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาโดยเคร่งครัด เช่น การชันสูตรพลิกศพโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

5.3 แยกผู้ต้องขังอื่น ไม่ให้เข้ามาเกี่ยวข้อง

5.4 ควบคุมสถานการณ์จนเสร็จสิ้นกระบวนการทางประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา

5.5 ห้ามให้สัมภาษณ์และเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวโดยเด็ดขาด

6. กรณีผู้ต้องขังพยายามแหกหักหลบหนีจากห้องควบคุม ให้ดำเนินการ ดังนี้

6.1 หัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังประจำศาล รวบรวมกำลังเจ้าหน้าที่เพื่อระงับ เหตุโดยทันที

6.2 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ

6.3 แยกผู้ต้องขังอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องไว้ต่างหาก

6.4 กั้นประชาชนออกจากจุดเกิดเหตุ

6.5 ถ้าไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ให้ขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่/

6.6 ถ้าต้องใช้อาวุธในการระงับเหตุ ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 16 และมาตรา 17 โดยเคร่งครัด

6.7 เมื่อเหตุการณ์สงบลง ให้รวบรวมข้อมูลโดยละเอียด รายงานผู้บังคับบัญชา เพื่อดำเนินการต่อไป

7. กรณีผู้ต้องขังจับเจ้าหน้าที่เป็นตัวประกัน ภายในห้องควบคุมและไม่สามารถดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ได้ทันท่วงที ให้ดำเนินการ ดังนี้

7.1 ปิดประตูล็อกกุญแจห้องควบคุมทุกห้อง ตลอดจนประตูทางเข้า-ออก ทุกประตูทันที

7.2 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ โดยทันที

7.3 แยกผู้ต้องขังที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ออกจากกลุ่มผู้ก่อเหตุ

7.4 กั้นประชาชนออกจากจุดเกิดเหตุ

7.5 รวบรวมข้อมูลทั้งหมดว่าผู้ต้องขังกี่คนที่ก่อเหตุ/ใช้อะไรเป็นอาวุธ/จับเจ้าหน้าที่ระดับใดไว้/จับไว้กี่คน/มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร/พูดเกลี้ยกล่อมหรือเจรจาต่อรอง ฯลฯ

7.6 ขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่/ตำรวจ นครบาล 191

7.7 ในการควบคุมสถานการณ์ให้ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บัญชาการบริหารเหตุการณ์ โดยเคร่งครัด

7.8 ห้ามให้สัมภาษณ์ และเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวโดยเด็ดขาด

8. กรณีผู้ต้องขังก่อการประท้วงภายในห้องควบคุม ให้ดำเนินการดังนี้

8.1 หัวหน้าหรือเจ้าหน้าที่ประจำห้องทุกห้องที่ผู้ต้องขังก่อการประท้วง รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาลทราบ หัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังประจำศาล รีบรวบรวมกำลังเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการระงับเหตุ

8.2 รวบรวมข้อมูลทั้งหมดว่าผู้ต้องขังกี่คนที่ก่อเหตุ/มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร/ไม่ควรใช้วิธีการรุนแรงโดยไม่จำเป็น

8.3 สอบถามหัวหน้าผู้ก่อการประท้วง เพื่อทำความเข้าใจด้วยเหตุผล

8.4 ถ้าไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ให้ดำเนินการตามข้อ 7.6

8.5 เมื่อเหตุการณ์ยุติลงแล้ว รวบรวมข้อมูลโดยละเอียดเสนอผู้บังคับบัญชา

9. กรณีเกิดเหตุเพลิงไหม้ภายในห้องควบคุม ให้ดำเนินการดังนี้

9.1 หัวหน้าห้องและเจ้าหน้าที่ที่ใกล้ชิดเหตุการณ์ นำเครื่องมือดับเพลิง ดำเนินการดับเพลิงทันที

- 9.2 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ
 - 9.3 ถ้าไม่สามารถดำเนินการดับเพลิงเองได้ ให้แจ้งเจ้าหน้าที่ดับเพลิง
 - 9.4 รวบรวมผู้ต้องขังไว้ในที่ปลอดภัย/จัดกำลังเจ้าหน้าที่ป้องกันการหลบหนี/กันประชาชนออกจากจุดเกิดเหตุ/ขนย้ายเอกสารสำคัญ/ขนย้ายอาวุธ
 - 9.5 ถ้าไม่สามารถนำผู้ต้องขังไปไว้ในที่ที่ปลอดภัยได้ ให้นำผู้ต้องขังกลับเรือนจำ/ทัณฑสถานทันที หรือ ถ้าไม่สามารถปฏิบัติได้ให้ดำเนินการตาม มาตรา 18 แห่ง พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479
10. กรณีเกิดเหตุไฟฟ้าขัดข้องภายในห้องควบคุม ให้ดำเนินการดังนี้
 - 10.1 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ เพื่อดำเนินการแก้ไข
 - 10.2 ในการควบคุมผู้ต้องขังขึ้นห้องพิจารณาคดีให้ควบคุมโดยใกล้ชิดในกรณีศาลใด มีลิฟท์ทางขึ้น-ลง ให้ใช้บันไดแทน
 11. กรณีเกิดเหตุน้ำท่วมภายในห้องควบคุม ให้ดำเนินการดังนี้
 - 11.1 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาลทราบ เพื่อดำเนินการแก้ไข
 - 11.2 ถ้าเหตุการณ์ไม่ร้ายแรง สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ ให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป
 - 11.3 ถ้าเหตุการณ์ร้ายแรงให้รอฟังคำสั่งศาลหรือคำสั่งผู้บังคับบัญชา
 12. กรณีลักลอบนำยาเสพติด เข้ามาภายในห้องควบคุม ให้ดำเนินการดังนี้
 - 12.1 เมื่อตรวจค้นผู้ต้องขังพบยาเสพติด ผู้ดำเนินการตรวจค้นและผู้ร่วมตรวจค้นทำบันทึกรายงานผล การตรวจค้นในบันทึกการจับกุมว่ามียาเสพติดลักษณะใด/ปริมาณเท่าใด/ใครเป็นผู้ครอบครอง/ตรวจค้นได้ที่ไหน/เวลาใด/ให้การว่าอย่างไร ตามแบบฟอร์มเอกสารบันทึกการจับกุม
 - 12.2 หัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังประจำศาลทำบันทึกถึงผู้อำนวยการสำนักอำนาจการประจำศาล เพื่อดำเนินการทางคดีอาญา
 - 12.3 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทราบ
 - 12.4 ถ้ามีบุคคลภายนอกร่วมกระทำผิดให้ควบคุมตัวส่งผู้อำนวยการสำนักอำนาจการประจำศาล เพื่อดำเนินการทางคดีอาญา
 13. กรณีได้รับแจ้งการก่อเหตุวินาศกรรมที่ศาล ให้ดำเนินการดังนี้
 - 13.1 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ
 - 13.2 รวบรวมเจ้าหน้าที่ในสังกัด/รวบรวมผู้ต้องขังทั้งหมดกลับเข้าห้องควบคุม

13.3 รอฟังคำสั่งศาล/เตรียมพร้อมรถยนต์ขนส่งผู้ต้องขัง เพื่อนำตัวผู้ต้องขัง กลับเรือนจำ/ทัณฑสถาน

14. กรณีมีเหตุผู้ต้องขังทำร้ายตนเอง ให้ดำเนินการดังนี้

14.1 หัวหน้าห้องควบคุม หรือเจ้าหน้าที่ประจำห้องควบคุม เข้าระงับเหตุโดยทันที ถ้ามีบาดแผลให้ปฐมพยาบาลเบื้องต้น หากพิจารณาเห็นว่าปลอดภัยจะเป็นอันตรายต่อชีวิต ต้องดำเนินการบำบัดโดยเร่งด่วน ให้รีบรายงานศาลและรอฟังคำสั่งศาล พร้อมรายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นทราบ

14.2 ควบคุมตัวไว้โดยใกล้ชิด

14.3 เมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาคดี ควบคุมตัวกลับเรือนจำ/ทัณฑสถาน

14.4 รายงานเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังนั้นทราบ

15. กรณีควบคุมผู้ต้องขังที่มีอาการทางประสาท ให้ดำเนินการดังนี้

15.1 หัวหน้าห้องควบคุม หรือเจ้าหน้าที่ประจำห้องควบคุม สอดส่องพฤติกรรมโดยใกล้ชิด

15.2 ถ้าผู้ต้องขังที่มีอาการทางประสาท มีลักษณะดูร้ายน่าจะทำร้ายตนเอง หรือผู้อื่นให้แยกควบคุมไว้

15.3 รายงานพฤติกรรมให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น และรายงานเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังนั้น ทราบ

การนำตัวผู้ต้องขังขึ้นพิจารณาคดี

1. ฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังประจำศาลต่าง ๆ ออกคำสั่ง และแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำศาลได้รับทราบหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการเช่นไร

2. จัดเจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึง ลักษณะคดี/อัตราโทษ/สภาพร่างกายของผู้ต้องขังให้เหมาะสม

3. ก่อนขึ้นพิจารณาคดี ให้เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขัง ตรวจสอบร่างกาย ตรวจเครื่องพันธนาการและไม่ให้นำสิ่งของติดตัวไป นอกจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดี พร้อมทั้งอบรมระเบียบวินัยข้อควรปฏิบัติตน

4. ระยะเวลาจากห้องควบคุมไปยังห้องพิจารณาคดี หากต้องเดินผ่านประชาชนและญาติผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่ควบคุมต้องกันประชาชน และญาติผู้ต้องขังไม่ให้เข้าใกล้ ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยในการควบคุม

5. ศาลใดที่ต้องควบคุมผู้ต้องขังไปพิจารณาคดี โดยการใช้ลิฟท์ ให้ปิดประตูห้องควบคุมภายในลิฟท์ทุกครั้ง ห้ามควบคุมผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิงขึ้น-ลง พร้อมกันโดยเด็ดขาด กรณีควบคุมผู้ต้องขัง ลงบันได ให้ถือปฏิบัติเช่นเดียวกัน

6. การควบคุมผู้ต้องขัง ไปพิจารณาคดี ต้องควบคุมผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิดโดยให้ผู้ต้องขังเดินอยู่ด้านในและห้ามหยุดพักระหว่างทางโดยเด็ดขาด

7. เจ้าหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังไปพิจารณาคดี ต้องสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังและญาติผู้ต้องขังอย่างละเอียดรอบคอบ

8. ผู้ต้องขังในคดีสำคัญ ที่สื่อมวลชนให้ความสนใจเป็นพิเศษ ให้จัดกำลังหน้าที่ควบคุมที่มีปฏิภาณไหวพริบ ให้เหมาะสมกับคดีนั้น ๆ ห้ามเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง ให้สัมภาษณ์โดยเด็ดขาด

9. การควบคุมผู้ต้องขังภายในห้องพิจารณาคดี ให้ควบคุมอย่างใกล้ชิดและให้ผู้ต้องขังนั่งในที่นั่งของจำเลยที่ศาลจัดไว้ พร้อมทั้งแนะนำญาติผู้ต้องขังและบุคคลภายนอกในการปฏิบัติตนภายในห้องพิจารณาคดี/ห้ามนั่งใกล้ชิดผู้ต้องขัง/ห้ามส่งสิ่งของให้ผู้ต้องขัง ถ้าเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องคดี ต้องให้เจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบก่อน และให้เจ้าหน้าที่ที่ควบคุมนั่งประกบคู่กับผู้ต้องขัง ในกรณีทั้งคู่คดีกันเป็นหญิงกับชายให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมนั่งคั่นกลางไว้

10. กรณีผู้ต้องขัง จับตัวบุคคลเป็นตัวประกันภายในห้องพิจารณาคดี ให้เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังนั้น ดำเนินการเข้าระงับเหตุทันที ถ้าไม่สามารถระงับเหตุได้ให้ดำเนินการดังนี้

10.1 ดำเนินการแจ้งเหตุ และขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ

10.2 กันผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ออกจากจุดเกิดเหตุ

10.3 หัวหน้าฝ่ายควบคุมผู้ต้องขังประจำศาล รวบรวมกำลังเจ้าหน้าที่เพื่อระงับเหตุโดยทันที

10.4 รวบรวมข้อมูลทั้งหมดว่าผู้ต้องขังก็คนที่ก่อเหตุ/ใช้อะไรเป็นอาวุธ/จับใครไว้เป็นตัวประกัน/จับได้กี่คน/มีวัตถุประสงค์อะไร/พูดเกลี้ยกล่อมเพื่อถ่วงเวลา

10.5 ถ้าไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ให้ขอกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจห้องที่/ตำรวจนครบาล 191

10.6 ในการควบคุมสถานการณ์ให้ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บัญชาการบริหารเหตุการณ์โดยเคร่งครัด

- 10.7 ห้ามให้สัมภาษณ์และเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกรณีดังกล่าวโดยเด็ดขาด
11. กรณีมีการส่งสิ่งของต้องห้าม ภายในห้องพิจารณาคดี ให้ดำเนินการดังนี้
- 11.1 ประชาสัมพันธ์ให้ทราบว่า ไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากผิดระเบียบของเรือนจำ
- 11.2 ถ้าเป็นอาวุธหรือยาเสพติด ให้ดำเนินการจับกุมทันที พร้อมทั้งรายงานให้ผู้บังคับบัญชาและศาลทราบ เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป
12. กรณีผู้ต้องขังพยายามหลบหนีจากห้องพิจารณาคดี ให้ดำเนินการดังนี้
- 12.1 เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม จะต้องทำการขัดขวางจับกุมโดยทันที
- 12.2 ถ้าไม่สามารถขัดขวางได้ ให้ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
- 12.3 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ
13. กรณีผู้ต้องขังถูกลอบทำร้าย ภายในห้องพิจารณาคดี ให้ดำเนินการดังนี้
- 13.1 เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม ต้องดำเนินการช่วยเหลือโดยทันที
- 13.2 ถ้าผู้ต้องขังได้รับบาดเจ็บ ให้ดำเนินการปฐมพยาบาลเบื้องต้นหากบาดเจ็บมากให้รอฟังคำสั่งศาล
- 13.3 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นและศาล ทราบ
14. กรณีผู้ต้องขังใช้วาจาไม่สุภาพ ภายในห้องพิจารณาคดี ให้ดำเนินการดังนี้
- 14.1 เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม เข้าห้ามปรามโดยทันที
- 14.2 ถ้าไม่เชื่อฟัง ให้อยู่ในดุลยพินิจของศาล
- 14.3 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทราบ
15. กรณีผู้ต้องขังพยายามทำร้ายตนเองภายในห้องพิจารณาคดีให้ดำเนินการดังนี้
- 15.1 เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม ดำเนินการขัดขวางโดยทันที
- 15.2 หากไม่สามารถระงับเหตุได้ ให้ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
- 15.3 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น และศาลทราบ
16. กรณีผู้ต้องขังทะเลาะวิวาทกัน ภายในห้องพิจารณาคดี ให้ดำเนินการดังนี้
- 16.1 เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม ดำเนินการขัดขวางโดยทันที
- 16.2 หากไม่สามารถระงับเหตุได้ ให้ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
- 16.3 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น และศาลทราบ

17. กรณีผู้ต้องขังทำร้ายบุคคลภายนอกภายในห้องพิจารณาคดี ให้ดำเนินการดังนี้
- 17.1 เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม ดำเนินการขัดขวางโดยทันที
 - 17.2 หากไม่สามารถระงับเหตุได้ ให้ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
 - 17.3 ถ้าเกิดเหตุระหว่างพิจารณาคดีของศาล ให้อยู่ในดุลยพินิจของศาล
 - 17.4 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทราบ
18. กรณีผู้ต้องขังป่วยกะทันหัน ภายในห้องพิจารณาคดี ให้ดำเนินการดังนี้
- 18.1 เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมปฐมพยาบาลเบื้องต้นและรายงานให้ศาลทราบ เพื่อรอฟังคำสั่งศาล
 - 18.2 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทราบ
19. กรณีเกิดไฟฟ้าขัดข้อง ภายในห้องพิจารณาคดี ให้ดำเนินการดังนี้
- 19.1 เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุม ให้ใช้ความระมัดระวังในการควบคุมเป็นพิเศษ
 - 19.2 รอฟังคำสั่งศาล
 - 19.3 รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทราบ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นันทิ จิตสว่าง (2527) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการหลบหนีของผู้ต้องขังมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาถึงกรณีการหลบหนีของผู้ต้องขังของประเทศไทย เพื่อที่จะศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับการหลบหนีของผู้ต้องขัง โดยจากการศึกษาพบว่า ในการหลบหนีของผู้ต้องขังนั้นมีปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับสิ่งเร้าหรือมูลเหตุจูงใจในการหลบหนี และโอกาสในการหลบหนีเป็นทั้งโอกาสตาม que ผู้ต้องขังคาดคะเน และโอกาสตามความจริง ทั้งนี้โดย สิ่งเร้าหรือมูลเหตุจูงใจภายนอกบวกกับสิ่งเร้าที่เกิดจากความคิดของผู้ต้องขังเองโอกาสที่จะหลบหนีได้สำเร็จจะทำให้เกิดแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมในการหลบหนีออกมาเช่น พยายามปีนกำแพงหรือหลบหนีเจ้าหน้าที่ออกไป และหากโอกาสในความเป็นจริง(ไม่ใช่ตามความคิดของผู้ต้องขัง) เปิดช่องให้ผู้ต้องขังก็จะหลบหนีได้สำเร็จ ดังนั้นการหลบหนีของผู้ต้องขังจึงเกิดจากสิ่งเร้าหรือมูลเหตุจูงใจที่มาทำให้ผู้ต้องขังคิดหลบหนี และโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขังประกอบกัน

สำนักทฤษฎีวิทยา กรมราชทัณฑ์ (2537) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยให้ผู้ต้องขังหลบหนี พบว่าปัจจัยชักจูงให้ผู้ต้องขังหลบหนี เกิดจากธรรมชาติของผู้ต้องขังซึ่งต้องการอิสระ เสรีภาพ เมื่อมีโอกาสอำนาจยให้ก็จะหลบหนีและเหตุผลเสริมก็คือ ลักษณะภูมิประเทศหรือสถานที่เื้ออำนาจย และเจ้าหน้าที่ละเลยในการควบคุมทำให้เกิดช่องโอกาส จึงทำให้ผู้ต้องขังกระทำการหลบหนี

การศึกษาระบบการควบคุมผู้ต้องขังของเรือนจำและทัณฑสถานที่มีผู้ต้องขังหลบหนี เกี่ยวกับประเภทของอาคารสถานที่ มาตรการในการควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังพบว่า ส่วนใหญ่มีอาคารสถานที่ต่างๆที่จัดสร้างขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุม มีมาตรการในการควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เหมาะสมจากการสอบถามเกี่ยวกับความบกพร่องของเจ้าหน้าที่เป็นปัญหา ทำให้ผู้ต้องขังหลบหนีส่วนใหญ่พบว่าไม่มีปัญหา

สำนักทฤษฎีวิทยา กรมราชทัณฑ์ (2546) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุการก่อการประท้วงในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ศึกษาเฉพาะกรณีการก่อการประท้วงของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดสิงห์บุรี ทัณฑสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช เรือนจำอำเภอทุ่งสง

พบว่าการก่อการประท้วงในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั้งสามแห่งมีสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

1. การจัดสวัสดิการผู้ต้องขังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน
2. การกำหนดแผนและแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ซึ่งความบกพร่องในการจัดการเหล่านี้เป็นมูลเหตุที่สร้างความรู้สึกรู้สึกไม่เป็นธรรมและความกดดันให้แก่ผู้ต้องขัง อีกทั้งเรือนจำไม่มีแนวทางในการชี้แจง แก้ไข ปรับปรุง และสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ต้องขังได้ทันที่ ความเห็นห่างระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังทำให้เกิดภาวะความตึงเครียดภายในเรือนจำ/ทัณฑสถาน เป็นแรงผลักดันและปะทุออกในรูปแบบของการประท้วง

แนวทางป้องกันมิให้เกิดปัญหาเหล่านี้คือการจัดการปัญหาก่อนที่จะเกิดการปะทุโดยผู้บริหารเจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถาน ต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจในพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างแท้จริงและเป็นระบบ มีการพัฒนาสร้างจิตสำนึกในการทำงานของเจ้าหน้าที่ รวมถึงแผนในเรือนจำที่สำคัญควรเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเรือนจำ ทัณฑสถานให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดการยอมรับในงานราชทัณฑ์และตัวผู้ต้องขังมากขึ้น อันจะเป็นวิธีการตรวจสอบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของเรือนจำ/ทัณฑสถาน ให้มีความถูกต้องเหมาะสมเป็นธรรมและโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์ (2550) ศึกษาเรื่อง มาตรการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และ มาตรการในการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิด การหลบหนีของผู้ต้องขังทั้งการหลบหนีภายในและภายนอกเรือนจำ/ทัณฑสถาน 3) เพื่อแสวงหา แนวทางในการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขังทั้งภายในและภายนอกเรือนจำ/ทัณฑสถาน โดยใช้ วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพพร้อมกับการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มประชากร 3 กลุ่ม 1) ผู้บริหารเรือนจำ/ทัณฑสถาน 2) เจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุม 3) ผู้ต้องขังที่หลบหนีแล้วติดตามตัว มาได้ และจัดการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) ในเรือนจำและทัณฑสถาน จำนวน 4 แห่ง ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และนำข้อมูลรวบรวมในเชิงคุณภาพ สามารถสรุป ผลได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาที่มีผลต่อการหลบหนีของผู้ต้องขัง จากการศึกษาพบว่าสภาพ ปัญหาที่มีผลต่อการหลบหนีของผู้ต้องขัง มี 3 ด้าน คือ ปัญหาจากการควบคุมผู้ต้องขัง ปัญหาจาก เจ้าหน้าที่ควบคุม ปัญหาจากสภาพเรือนจำและสิ่งแวดล้อม

2. ปัจจัยการหลบหนี พบว่าปัจจัยในการหลบหนีของผู้ต้องขังมี 2 ลักษณะ คือ ปัจจัยมูลเหตุ ปัจจัยจากตัวผู้ต้องขัง และปัจจัยจากสภาพความเป็นอยู่และกฎระเบียบภายใน เรือนจำ

3. ปัจจัยเอื้อที่ทำให้การหลบหนีสำเร็จ มี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยจากเจ้าหน้าที่ควบคุม โดยเฉพาะในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุม ปัจจัยด้านกายภาพและสภาพแวดล้อม

4. แนวทางในการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง มีดังนี้

4.1 เสนอให้กรมราชทัณฑ์กำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ เนื่องมาจากผู้ต้องขังดังกล่าวไม่เกรงกลัวการลงโทษ ลดชั้น

4.2 กรมราชทัณฑ์ควรสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดสร้างระบบการควบคุม ผู้ต้องขังโดยนำเทคโนโลยีทันสมัยเข้ามาใช้ในการควบคุมผู้ต้องขัง

5. ทุกเรือนจำควรมีป้อมสูงบนกำแพงเรือนจำ สำหรับเจ้าหน้าที่ไว้สอดส่อง พฤติกรรมผู้ต้องขัง

6. กรมราชทัณฑ์ควรมีมาตรการลงโทษในการควบคุมด้านวินัยที่ชัดเจนและรวดเร็ว เพื่อช่วยต่อการควบคุม และควรลงโทษผู้ต้องขังด้วยการส่งผู้ต้องขังที่ทำผิดวินัยบ่อยครั้ง หรือ ควบคุมยากไปฝึกระเบียบแถวร่วมในกรมทหารในพื้นที่เพื่อให้เข็ดหลาบและไม่กล้ากระทำ ความผิดอีก

7. กรมราชทัณฑ์ โดยสถาบันพัฒนาข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ต้องจัดอบรมเทคนิคการควบคุมผู้ต้องขังเป็นประจำ และจัดทำคู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ให้ครอบคลุมทุกด้านเพื่อใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ และจัดสรรงบประมาณ และอุปกรณ์เสริมความมั่นคง

8. กรมราชทัณฑ์ควรเพิ่มมาตรการให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงของโลก

9. กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดมาตรฐานไว้ดีอยู่แล้ว เรือนจำ/ทัณฑสถาน ควรวางมาตรการป้องกันให้สม่ำเสมอและวางแนวทางเพิ่มเติม

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

